

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat • 2011. szeptember–október • 65. évfolyam 5. szám

Bölcsesség és hálaadás • Gondolatok az unitáriusok találkozója alkalmával
Christine Frederiksen és Balázs Ferenc • Az angol unitáriusok új énekeskönyvének
margójára • Gondolatok egy pszichoanalitikus konferencián • Emlékezések sodrában
Szovátai templomépítők • Kriza János és a kolozsvári Remény köre

KEDVES OLVASÓINK!

Megtisztel nek érzem, hogy az Unitárius Élet szerkeszt bizottságának újonnan megválasztott, világi tagjaként – Balázi László f jegyz , Kászoni József lelkész és Gazdag Árpád egyházi el adótanácsos nevében is – köszönhetem Önöket. Munkám során arra törekszem, hogy hatvannégy évvel ezel tt alapított, sok-sok nehézség és küzdelem közepette fennmaradt folyóiratunk, az Unitárius Élet fokozatos megújítását, tartalmi-tematikai b vülését szolgáljam. Különösen fontos lesz ez számunkra a 2012-es esztend ben, amikor a kényszer en elszakított erdélyi és magyarországi egyházrészekb l végre újra létrejön az, amit mindig is szerettünk volna: az egységes Magyar Unitárius Egyház.

Kászoni-Kövendi Józsefnek a lapszámot indító értekezése messze meghaladja egy könyvrecenzió tartalmát és kereteit, pedig kiindulópontja a Paradicsom megmentése (Saving Paradise) cím amerikai unitárius-univerzalista kötet. A szerz azt bontja ki, miért is szám zte i. sz. 1000 körül a kereszténység teológiai gondolkodásából a Paradicsomot, és hogyan váltotta ezt fel Jézus keresztre feszítése, a megváltás tematikájának hangsúlyozása. „Az unitarizmus hirdeti, hogy a világot mint Paradicsomot ismerhetjük meg, ha szívünk és lelkünk újjászületik, ha egymással és a Földdel szemben helyesen élünk” – ez lehet Kászoni József cikkének kvintesszenciája.

Bálint Benczédi Ferenc püspökünk augusztusi, szejkefürd i beszéde – amelyet szerkesztett formában közlünk –, illetve Fekete Levente nagyajtai lelkész Orbán Balázs emlékére írt verse lélekgyógyító olvasmány – fagyos, hideg novemberi napokon is. Az unitarizmusnak nincsenek ugyan a szó hagyományos értelmében vett „szent helyei”, de Déva várát (ahol Dávid Ferenc raboskodott), a kolozsvári kerek követ, székelyföldi templomaink rovásírásos feliratait vagy éppen Szejke természetközelségét és gyönyör székelykapuit mindannyian a szívünkben rizük. Ahogyan Fekete Levente írja: „Mint friss tavaszi virágillat, a hely szentsége belengi lelkemet. Leveszem kalapomat, ha átlépek az rálló vén boltívek égszínké szentsége alatt.”

A magyar unitáriusok számára különösen fontos fejezethez érkezett Gretchen Thomas lelkésznek a tengerentúli testvérkapcsolatokkal foglalkozó kötete, a Walking in Other's Shoes. Ezúttal a 20. század egyik legnagyobb hatású

unitárius gondolkodója, a szépíróként is ígéretes tehetség, tragikusan fiatalon elhunyt mészki lelkész, Balázs Ferenc és felesége, a dán-amerikai Christine Fredriksen kapcsolatáról, házasságáról, az 1930-as évek emberpróbáló erdélyi életéről olvashatunk. Christine és Ferenc szerelme legy zte a távolságot, a magányt, s szegénységet és a betegséget; néhány év alatt sikerült komoly értéket teremteniük – s nemcsak a szó lelki értelmében, hanem úgy is, hogy jótékonyági akciókkal segítették a mélyszegénységben él erdélyi magyarok és románok hétköznapi életét.

Az Unitárius Élet legújabb évfolyamaiban a szorosan vett teológiai-egyház történeti témák mellett szívesen kalandozunk a tudományok és m vészetek világába is – az olvasói visszajelzések alapján úgy t nik, van értelme az unitarizmus fogalomkörét az irodalom- és m vésztörténet, a filozófia vagy akár a pszichológia felé tágítani. Gazdag Árpád október elején a Magyar Pszichoanalitikus Egyesület éves konferenciáján járt, s megállapíthatjuk, hogy a megjelölt f téma – Álom, fantázia, kreativitás, a mentális folyamatoktól a tárgyiasult valóságig – ezer szállal kapcsolódik ahhoz a lelkiséghez, amit Jézus kései követ iként mi is képviselni igyekszünk. Az unitárius m vel déstörténethez köt dik a Kriza János és a kolozsvári Remény köre cím tanulmány, amely az idén 200 éve született püspök életm vének kevésbé ismert szegmensét, fiatalkori költészetét – s egyúttal a 19. századi unitárius kollégiumi önképz körök világát – eleveníti fel.

A tanulmányok mellett híradást olvashatunk az angol unitáriusok új énekeskönyvér l (amely Sing Your Faith címmel jelent meg a közelmúltban), valamint a szovátai unitárius templom felszenteléséről. Balázi László f jegyz úr és munkatársai ezúttal is részletesen beszámolnak az alföldi unitáriusok ünnepeir l és hétköznapijairól. Szabó L rinc verseinek, valamint egyházunk egyik doyenje, Dr. L rinc Ern nyugalmazott jogtanácsos és egyetemi tanár „filléres emlékeinek” köszönhet en – aki az 1930-as évekbe, a Homoród mentére, Abásfalvára repít vissza minket – lapunkból a líra, a szubjektív hang sem hiányzik.

Lelki élményekben gazdag szí heteket és adventi készül - dést kívánok minden erdélyi és magyarországi unitárius testvéremnek!

Retkes Attila

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZKERÜLET LAPJA

Megbízott szerkeszt k:
Balázi László, Gazdag Árpád,
Kászoni József, Retkes Attila
Tördel szerkeszt :
Gazdag Árpád

Szerkeszt ség címe:
1055 Budapest, Nagy Ignác u. 2-4.
Telefon/fax: 311-2801
unel@unitarius.hu
Index: 25 852

Terjeszti, felel s kiadó:
Magyarországi Unitárius Egyházkerület
HU ISSN 0133-1272

El fizethet lelkészi hivatalokban
vagy csekken.

Bankszámlaszám:
11713005-20011631
Egyes szám ára: 400 Ft
Évi el fizetési díj: 2400 Ft

Nyomda: Cerberus Kft.
1066 Budapest, Lovag u. 14.
Felel s vezet : Schmidt Gábor

Kéziratokat nem rzünk meg
és nem küldünk vissza.
A folyóiratban megjelen írások
nem feltétlenül tükrözik
a szerkeszt ség álláspontját.

Következ lapzárta:
2011. december 10.

Bölcsesség és hálaadás

„Áldás és dicsőség és bölcsesség és hálaadás és tisztesség és hatalom és erő a mi Istenünknek mind örökkön örökké, Amen.” (Jelenések 7,12)

Érdekes könyv jelent meg 2009 tavaszán Bostonban, az unitárius-univerzalista Beacon (Fáklya) kiadónál, egy szerzőpáros, Rita Nakashima Brock és Rebecca Ann Parker tollából, *A Paradicsom megmentése* címen. A könyv vezérgondolata arról szól, hogy Jézus keresztre feszítését nem jelenítették meg a templomokban a 10. század előtt. A „miért” volt számukra a nagy kérdés, és ez indította el két egyötéves kutatói útra.

Ugyanis maguk sem hitték azt, hogy ez lehetséges. Szinte biztosak voltak abban, hogy a művészettörténészek tévednek. Már csak azért is, mert a keresztre feszített Jézus túlságosan is fontos a nyugati kereszténység számára. A kutatás kezdeti időszakában el sem tudták képzelni azt, hogy Jézus szenvedéseinek a megjelenítése hiányozzon a korai templomokból.

Nos, mindennek a kutatására utaztak ezeltől hat évvel a mediterrán világ térségeibe, hogy Jézus halott testének kiábrázolását kutassák fel a korai templomokban. Ugyanis a hittanórákon azt tanulták mindketten, hogy Jézus keresztre feszítése váltotta meg a világot. Egyikük sem született unitáriusnak.

Amit ebben a könyvben leírnak, arra nem voltak felkészülve, tudniillik, hogy a korai kereszténység 1000 évig nem Jézus halálára, és annak kiábrázolására összpontosított. Ám amint sorra látogatták a korai templomokat, művészettörténészekkel beszélgettek, és szövegeket olvastak, egyre inkább rá kellett döbbsenniük a valóságra: Jézus holtteste egyáltalán nem volt megjelenítve sehol az első évezred alatt.

Nem lelték fel azt a katakombákban, sem Róma korai templomaiban, sem Isztambul hatalmas, 6. századi katedrálisában, a Hagia Sopiában, sem Törökország észak-keleti templomaiban, Pál apostol kedvenc missziói területein, sem Ravenna mozaikjain.

És minél inkább megállapították a keresztre feszítés hiányának a tényét, egyre inkább felfedezték azt, hogy mi az, ami jelen van a korai keresztény művészetben. Ami ott volt: a Paradicsom kiábrázolása. A felfedezés másik nagy élménye az volt, hogy a Paradicsom teljesen más volt, mint a „mennyország” vagy az élet a halál után. A paradicsom ez a világ volt a kezdeti értelmezés szerint, amelyet áthatott és megáldott Isten szent Szelleme.

Rómában és Ravennában a paradicsom ábrázolása foglalta el a sziklás, elhanyagolt legelők, a gyümölcsösöket, a tiszta éjszakai égboltot, a mediterrán világ bódító vízeit, mintha valami belső fény világítaná azokat. Élénk színű, csillogó mozaikok ragadták meg a világ fényességét. Az ilyen képek betöltötték azon helyiségek falait, ahol a liturgiák esztétikai, érzelmi, spirituális és intellektuális élményeket adtak a jelen életre legyónak, örömteljesnek alkotott világban.

Nem véletlen, hogy ezek után az általuk megírt

könyv teljes címét így fogalmazták meg: *A paradicsom megmentése: hogyan adta el a kereszténység ennek a világnak a szeretetét a keresztre feszítésért és a birodalomért.*

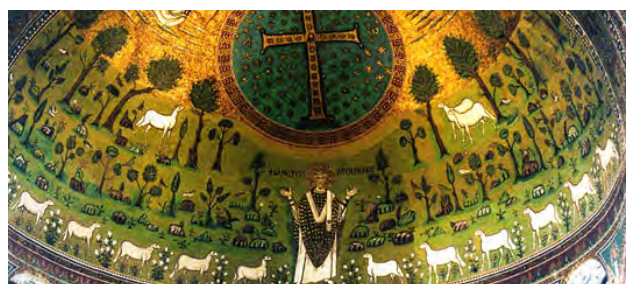
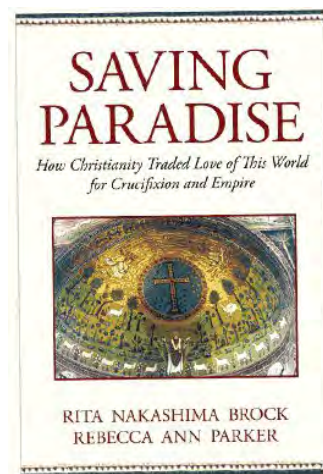
A továbbiakban a fő kérdés az volt: hogyan, mikor és miért ment át a kereszténység abba a keresztény képzetbe, ahol a megváltás és a halál, az eresz és a bálna lép el térbe, és veszi át a második ezredév teológiai irányzatát? Mi vette rá a nyugati kereszténységet arra, hogy a feltámadást és az életet egy keresztre feszítéses megváltásra cserélje, ezzel egyidejűleg legyőzve a paradicsomot valamilyen távoli, életen túli helyre?

Paradicsom a korai egyházban

Amint a hívek beléptek az első templomokba, egy háromszintes szent világegyetemben találták magukat. Egy csillagos vagy sok szárnyú égbolt volt az első szint, ahol az égi lények lebegtek. Ebből a titokzatos birodalomból Isten jobb keze emelkedett ki áldólag a világ fölé. A következő egy köztes szint volt, ahol az élő Krisztus elnökölt. A már elköltözött szentek ott voltak vele a paradicsom lankáin, és áldást osztogatva látogatták őket. A harmadik szint a templom padlója volt, ahol az imádkozók álltak Isten kertjében a földön.

Ez a szent világegyetem látható Olaszországban, Ravennában, a Galla Placidia mauzóleumban, ami szent Lőrinc emlékére épült, 430 körül. Ennek kupoláját egy belső kék égbolt fedi, amelyből velkedik arany csillagokban. Az égbolt központi magaslatát egy egyszerű latin kereszt jelöli, és Ezékiel mennyei látomásának szárnyas teremtményei: az oroszlán, a marha, a sas és az ember emelkednek ki fehér és piros felhők közül a kupola sarkaiban.

Az égi mennyország alatt félhold alakú, félköríves falfestmények vannak, amelyek a Paradicsomot jelképezik. Kígyózó szőlőt és kék és akantusz levelek burjánzó

noznak, gyümölcsöket l roskadoznak a különböz bokrok, zek és galambok isznak a forrásokból és tavacs-kákból, és szentek állnak a zöld pázsitokon.

Az egyik ilyen festmény Krisztust a jó pásztor szerepében ábrázolja, amint egy k rakáson ül, cserjés, barátságatlan tájban. Szakállatlan, kisfiús arcát – amelyet vállig ér hullámos haj keretez – jobb válla fölött t figyel bárányok felé fordítja. Bal kezében egy kereszt formájú, zászló jelleg pásztorbotot fog, miközben jobb kezével kinyúl, hogy egy arcát feléje emel bárány fejét megsimogassa.

A szentély si látogatói meg ott állhattak egy szint-t el lejjebb a k padlón, miközben a mennyország boltozatát és a körben lev paradicsomot szemlélhették.

Magyarázat: a paradicsom e háromszintes univerzumban megvan az itt meg a nem itt jellege is. A keresztények azt tanították, hogy a paradicsom mindig is itt volt a földön. A b n becsukta ugyan annak a kapuit, de Krisztus újra kinyitotta azt az él k számára. És bár az skeresztények kóstolták, látták és érezték a mindennapi életben a paradicsomot, legteljesebb mértékben oda megérkezni az istentisztelet alatt tudtak.

M vészetével és fölépítésével a templom olyan teret alkotott, amely összekötötte a földön él ket a mennyei lényekkel, a már eltávozott szentekkel, akik körülfogták és megáldották itt ket. Az akkori szent rítusban a gyülekezet a megszentelt univerzumban állt, és megáldották t a föld gyümölcsei, a szentek ereje.

Amit viszont egyáltalán nem láthattak az skeresz-

tény hívek, az Jézus halálának a kiábrázolása volt. A ravennai Szent Appollinaire Nuovo templomában 26 négyzetméternyi mozaik majdnem a plafonig Jézus életét l beszél. Jobb oldalon, közel az oltárhoz az utolsó vacsora egyik megjelenítésével kezd dik a Passió 13. színhelye. A 10 tábla Cirénei Simont mutatja, amint éppen Jézus keresztjét viszi a Golgotán. A kiábrázolásokat figyelve az várható, hogy a 14. tábla majd a keresztrefeszítést ábrázolja. E helyett egy angyal látható, egy sír mellett ülve. A jelenség két asszonyhoz beszélt, akik úgy hajoltak el re, mint a szent énekek kórusának tagjai, ami az embernek önkéntelenül eszébe juttatja a következő bibliai verset: „...tudom, hogy a keresztre feszített Jézust keresitek. Nincsen itt...” (Máté 28, 5-6)

Az eddig elmondottakból megállapítható, hogy Jézus halála nem volt kulcsjelent ség , nem volt az áhítat tárgya, és nem volt rituális szimbóluma annak a hitnek, amely a templom csillogó mozaikja között imádták istenét.

Az a Jézus, akit az skeresztény gyülekezet tagjai láttak, a megtestesült és felemelkedett Krisztus volt, a keresztelés gyermeke, a betegek gyógyítója, barátainak tanítója, és az, aki legy zte a halált és megváltoztatta ezt a világot az élet Szellemével. És ez nem más, mint a mi mai és mindenkori világunk, az újra megnyílt Paradicsom.

A régi templomokban az eukarisztiát az élet ünnepeként tartották számon, és nem úgy, mint a halál újradézését. Amíg a vezet k elkészültek, az emberek üdvözölték egymást békével és megbékéléssel, kézfogással, öleléssel vagy csókkal. Aztán elkezd dött a nagy felajánlás folyamata. A közösség tagjai felajánlásokat hoztak a templom támogatására, és különböz ételeket ajánlottak fel az eukarisztiához.

Kenyér általában mindenhol volt, de ugyanígy megjelent bármilyen gyümölcs is a termésb l.

Hyppolytus, Róma püspöke (170-236) ezt így magyarázta: „A gyümölcs, a rózsa és a liliom felajánlásával a hív k Isten jóságát köszönték meg, aki mindezeket adta nekik. Isten neveit olvasták ki a föld gyümölcseib l, Isten pedig a szeretet hódolatát olvasta ki a felajánló szívekb l.”

A Galla Placidia mauzóleum az olaszországi Ravennában. Az UNESCO szakért i szerint egyike a legkorábbi, és épségben fennmaradt, mozaikdíszítés , ill. legm vészibb kivitelezés emlékm veknek.

A hagyomány szerint a templom három szarkofágja közül az egyik egykor Aelia Galla Placidianak (392-450), I. Theodosius császár lányának maradványait tartalmazta, aki III. Valentinianus császár nagykorúvá válásáig (437) régenseként, majd Athaulf gót király és III. Constantius császár hitveseként (414-415, illetve 417-422) befolyásos személyiség a római politikában.

(Forrás: Wikipedia)

Voltak templomok, ahol szokásban volt az olíva olaj, az olíva bogycs, a friss tej, a mézben forgatott túró, grillezett hal, a só, a víz és a bor bevitele is.

A vörös húsok általában tiltva voltak, amely azt tükrözte, hogy a keresztények kerülni akartak mindenféle összefüggést a római állatáldozatokkal. És amikor az eukarisztia liturgiája áldozatról beszélt, azt mindig vértelennek nevezték, ami azt jelentette, hogy a szent áldozat az imádság.

Amiután a felajánlott dolgokat megáldotta, a püspök felszólította az embereket, hogy „emeljék fel szívüket”, és elmondta az eukarisztia nagy imádságát, a hálaadási imát. Az imádság az isteni eredet, a jószág és az univerzum szépségének az ünneplése volt. Mesélt az emberiség történetéről a paradicsomban, a bűnösök elűzéséről.

Aztán a nagy hálaadási ima elérkezett csúcspontjához: a püspök hálát adott Krisztus megtestesüléséért, tanításáért, csodás segítségéért. Majd a püspök a szentlélek alászállásáért imádkozott. És ezzel odaidézte a szentlelket az asztalra, az ételbe, az egész gyülekezetbe, és azt kérte, hogy a szent Szellem tüze szenteljen meg mindenkit és mindent az isteni jelenléte áldásával.

A keresztre feszített paradicsom

Tragikus módon a kereszténység 2. évezredében a keresztre feszítés elzárta a paradicsomot a Földről. A két kutató a keresztre feszítést megtalálta Észak-Európában egy hatalmas gótikus templom egyik mellékhajójában, a németországi Kölnben. Foltos fényben és árnyékok között ott függ a Gero-kereszt, a legelső maradt feszület, amelyet valamikor 965 körül faragtak tölgyfából Szászországban.

Az életnagyságú mész szinte meztelenül mutatja be Jézust. Sovány lábait feltolták, és fura szögbe fordították, kifícamított lábfejéhez képest. Élettelen kezei távol álló falalánkokhoz vannak szegezve, dagadt karjait megfeszíti vékony, csüngő testének lefelé húzó súlya. Csípje eltávolodik a keresztől és felső teste S-formába roskad, míg hasa kitüremkedik ágyékköze fölé. Csupasz feje a mellére lóg, és hosszú haja hullámokban omlik a vállára. Lent az arcába lehet nézni. Szemöldöke alatt a szemek csukva vannak. Szája lihegésre nyitva. Mély sebek szántják becsúszott arcát.

Ez az általános kép, amely elszaporodik a 11. századra, egyre groteszkebb és véresebb formában.

Feltevődik a kérdés: Mi vonta maga után ezt a változást? Miért fordultak el a hívek a paradicsomtól, és miért koncentráltak a figyelmük a keresztrefeszítésre és az utolsó ítéletre? Hogyan járhatták át a terror, a kín és a földi elkeseredés érzései a nyugati ke-

reszténység vallásos képzetét?

A Gero-keresztet a szászok leszármazottai faragták, akiket Nagy Károly, a szent római császár akarata ellenére keresztelt meg, egy három évtizedes terrorhadjárat után. Nagy Károly hadai mindenkit felkoncoltak, akik ellenálltak. Megsemmisítették a kegyhelyeket, amelyek a szász életfát jelképezték, és tízezer szász deportáltak hazájukból. Er szak által lettek tehát keresztény szófogadásra hajtvva, amelynek következtében a szászok olyan mészteret teremtettek, amely h en tükrözte saját véres keresztelésüket.

A 9. századtól új fókusz lett a kereszténységnek, mégpedig a keresztre feszített Krisztus, és ez egybeesett a keresztény felfogás azon változatával, amely az emberi vér kioltásával van kapcsolatban. Évszázadokon keresztül az egyház azt tanította, hogy a háborúban való részvétel gonosz, hogy a gyilkosság megszegi az 5. parancsolatot, hogy a katonáknak büntetésük kell tartaniuk, hogy lelkük megtisztuljon a vérfoltoktól. De ez 1095-ben megváltozott, amikor II. Orbán pápa összehívta az első kereszties háborút, és arra buzdította, hogy támadják meg a keresztény seregek a fattyú törököket...

Ma, itt és most arra van szükségünk, hogy újból felfedezzük a paradicsomot. Ott kell álljanak a mai nyugati kultúrák a paradicsom kapujában, és az unitáriusok örökségének a hordozói segíthetnek megtalálni az oda vezető utat. 1568-tól járjuk ezt az utat mi is, Kárpát-medencei unitáriusok. Sok nemzedék egész sora mutatta és mutatja számunkra azon pozitív gondolkodást, amely az unitarizmus sajátossága, és hadd tegyem hozzá: az univerzalizmusé is.

A 20. század elején Clarence Skinner lelkész az univerzális teológia etikáját hangsúlyozva írta 1915-ben: „Elfogadjuk a világot annak az örömteli helynek, amelynek meg lett alkotva. Szeretjük annak ellenére, hogy kései teológusok öröklött fenntartással tekintenek rá. Többé már nem a világ, az ember és az ördög, hanem a világ, az ember és Isten a fő szereplő. A modern vallásoknak meg kell szentelniük ezt a világot. A domináns motívum nem az, hogy minél hamarabb átessünk ezen a földi életen, hanem hogy olyan gazdaggá és boldoggá tegyünk a földi életet, amennyire lehet.”

Az unitarizmus hirdeti, hogy a világot mint paradicsomot ismerhetjük meg abban az értelemben, ha szívünk és lelkünk újjászületik, ha egymással és a Földdel szemben helyesen élünk. Er szakmentesség, nagylelkőség és az egymás iránti törődés ennek a tudatossá válásnak az útja. Annak a tudatnak, hogy a paradicsom itt van, ajándékba kapja mindenki, aki annak etikája szerint él. És egy ilyenfajta életmód nem utópia. Nem egyszer en csak egy jobb világ elképzeléséből ered, hanem ennek a világnak mély szeretetéből. És semmi nem tudással és nem reménnyel kezdődik, hanem szeretettel.

És végül a paradicsom óriási állóképesség- és öröm-tartalékot biztosít. Arra készített, hogy magunkhoz öleljük az élet fájdalmas tragédiáit és tartós szépségeit; hogy az igazságért és a békéért dolgozzunk; hogy tiszteletben tartsuk egymás méltóságát; hogy lelkünk gyökereit megerősítsük ennek a jó, de kemény földnek a talajában.

Gondolatok az unitáriusok találkozója alkalmával

Székelyudvarhely–Szejkétfürdő, 2011. augusztus 13. szombat

„Miért mentetek ki a pusztába? Szélingatta nádszálat látni? Ugyan miért mentetek ki? Puha ruhákba öltözött embert látni? Hiszen akik pompás öltözetben és bőségben élnek, azok a királyi palotákban vannak. Akkor miért mentetek ki? Próféát látni? Azt láttatok, sőt – mondom nektek – prófétánál is nagyobbat!” Lukács 7,25-26

Immár tizenharmadszorra gyűltünk össze mi, unitáriusok augusztus második szombatján a Székelyudvarhely melletti Szejkétfürdőn, az unitárius keresztény vallást felvállaló, a nagy magyar-székely Orbán Balázs volt birtokán. Az itt található síremléke sokunkat megállásra készítet, nemcsak ilyenkor, hanem valahányszor áthaladunk ezen a tájon.

Székelyudvarhely és környéke viharos történelmünk számtalan kiemelkedő személyiségének rezi emlékét. A hálás utókor sírkövet vagy kopjafát állított mindazoknak emlékére, akik az elmúlt évszázadok alatt becsületből, hitből, emberségből, hazaszeretettel példát mutattak. Minden emlékmű, emlékhely figyelmezteti és biztatja mindazokat, akik ebben a pörgő, rohanó világban egy pillanatra meg tudnak állni.

A sok nevezetes emlékhely közül számunkra ez a hely, a Szejkétfürdő, különleges tartalommal bír. Úgy érezzük, hogy itt közelebb van egymáshoz az ég és a föld. Ezen a domboldalon együtt imádkozva és zoltárt énekelve jobban meg tudjuk tapasztalni a két világot, a látható és láthatatlan, az anyagi és a szellemi világ metszésében rejtőzött isteni erőt. Ennek az erőnek a megtapasztalása, az ezzel való feltöltődés utáni vágy hoz bennünket évről évre erre a találkozásra. Ide jöttünk Erdély sok településéről, gyülekezetekből, az anyaországból vagy a nagyvilág bármely tájáról is, hogy közösen hitet valljunk az együvé tartozásról.

Olyan helyen vagyunk, ahol minden szabadságot szeret isteni teremtmény tiszta lélekkel kell álljon, függetlenül nemzeti, faji és vallási hovatartozástól.

Olyan emlékhelyen csendesedünk el zajos, lármás mindennapjaink után, ahol mélyen át kell járja lelkünket a találkozás feletti öröm, és ahol ünnepet szentelhetünk.

Olyan emlékhelyen fogalmazódhatnak meg most gondolataink, ahol nem szabad mellébeszélni, hangzatos szövegekkel elszédíteni embertársainkat.

Olyan emlékhelyen állunk, ahol a mindennapokban lesz kített látóhatár hatalmas erővel kitágul, és bizakodóan tervezhetjük a jövőt, mert így jutva a felemel emberi cselekedetekhez.

Mert ez a hely forrás és kút, testi és lelki erőadó szent hely, mely egyszerűen megállásra és továbbindulásra készítet.

A mindannyiunk által jól ismert A kis herceg meséjében megfogalmazott gondolat születik újra meg bennünk. Átjárja szívünket valami, amiről így vall az író: „Ha például délután négykor érkezel majd, én már háromkor elkezdek örülni. Minél előbb halad az idő, annál boldogabb leszek. Négykor már tele leszek izgalommal és aggodalommal; fölfedezem, hogy milyen drága kincs a boldogság. De ha csak úgy, akármikor jössz, sosem fogom tudni, hány órára öltöztessen díszbe szívemet... Szükség van bizonyos szertartásokra... A szertartás teszi, hogy egyik nap különbözzik a másiktól, egyik óra a többbitől.”*

Így vagyunk mi is: már a tavalyi innen hazaindulva arra kértük a jó Istent, hogy erőt adjon ebben az évben is újra eljönni ide. Vártuk. Teltek a hetek és hónapok kemény munka és sok gond között. Vártuk a meghívót. Így kaptam meg én is ebben az esztendőben a személyre szóló meghívót az egyházközség lelkészétől, és mindannyian siettünk díszbe öltöztetni szívünket. Megérkeztünk augusztus második szombatján ide, a szejkéi találkozóra, díszbe öltöztetett szívvel és kipirosodott arccal.

Két bibliai vers alapján fogalmazom meg gondolataimat ebben az órában. Az egyik bibliai üzenetet az újszövetségben, a Lukács írása szerinti evangélium 7. rész 25-26. verseiből választottam, mely így hangzik: „Miért mentetek ki a pusztába? Szélingatta nádszálat látni? Ugyan miért mentetek ki? Puha ruhákba öltözött embert látni? Hiszen akik pompás öltözetben és bőségben élnek, azok a ki-

rályi palotákban vannak. Akkor miért mentetek ki? Próféát látni? Azt láttatok, sőt – mondom nektek – prófétánál is nagyobbat!”

Miért jöttünk ide a szejkéi dombok közé? Miért kell nekünk évről évre itt gyülekezni? Nem másért jöttünk, mint azért, hogy meglássuk egymás szemében az isteni ragyogást, meghalljuk a közös imádkozásban egymás szívének dobbanását. Igazolni akarjuk, hogy a vallás, az Istenbe vetett hit erő ad az embernek az élet minden pillanatában. Felmutatni akarjuk a lelkünkbe oltott isteni gazdagságot. Szükségünk van arra, hogy itt, Isten szabad ege alatt igazoljuk, hogy élünk, vagyunk, dolgozunk, hitünk és tehetségünk szerint Isten dicsőségét munkáljuk. Szükségünk van arra, hogy hallassuk szavunkat a nagyvilágban, hogy megmutassuk: nemcsak a templomok csendes falai között tudunk imádkozni, hanem mindenütt és minden téren, mert a vallás, az Istenben való hit nem kellek, nem díszlet, hanem eleven valóság, levegő és éltető víz, mely az emberi életet erőssé és gazdaggá tudja tenni. Szükségünk van arra, hogy igazoljuk: értelmünkkel és szívünkkel helyes értékítélettel rendelkezünk. Ebben a világban, ahol a búza és konkoly, az értékes és az értéktelen, a jó és a rossz, az igaz és hamis, az Istenben bízó és az Istent tagadó egymás mellett van, fontos, hogy mi ne összezavarodott vagy elkábított, elszédült teremtményként éljük napjainkat, hanem tudatosan a Jézus által felmutatott értékek mellett megálljunk. Itt e helyen is meg akarjuk látni együtt a nekünk utat mutató názáreti Tanítómestert. Ezért jöttünk és ezután is jönni fogunk.

A másik bibliai gondolatot, melynek alapján üzenetemet megfogalmazom, ez alkalommal az újszövetségben, a Királyok első könyve 19. fejelet, 11-12. verseit: „És amikor elvonult az ÚR, nagy és erős szél szagatta a hegyeket, és tördelte a sziklákat az ÚR előtt; de az ÚR nem

* Antoine de Saint-Exupéry: *A kis herceg*. Móra kiadó, 2005, 72. old.

volt ott a szélben. A szél után földrengés következett; de az ÚR nem volt ott a földrengésben. A földrengés után t z támadt; de az ÚR nem volt ott a t zben. A t z után halk és szelíd hang hallatszott!”

Lármás világunkban sokszor a küls ségek, a magunk mutogatásának hibájába esünk. Minél hangosabban szól a zene és mondjuk a magunk igazát, annál inkább süketek leszünk, és közben elfelejtünk közösen énekelni. Minél színesebb a környezetünk, és kápráztató pompában tündököl, annál inkább megvakulunk. Hatalmasabbak és erősebbek akarunk lenni, de közben gyengeségeinkről nap mint nap megbizonyosodhatunk.

Isten nem a hegyeket szaggató szélben, nem a földrengések morájában, nem a t z mindent elégető hatalmában van. Isten csendben, halkán és szelíden a szívedben van. Ezért ez a hely az elcsendesedés helye, hogy meghallad Istent szavát, mely erő ad, biztat és bátorít. Ezért jöttünk el erre a találkozóra. Istenhitünkben és embertársaink iránti felelősséget szeretetben akarunk megérteni. Biztosítani és védeni akarjuk templomainkat, iskoláinkat, gyülekezeteinket. Ezen alkalommal erő gyűjtve tovább akarunk munkálkodni megmaradásunkért, megújulásunkért.

Ezekkel a gondolatokkal köszöntöm az itt megjelent unitárius és nem unitárius testvéreinket, a közelről és messziről ide érkezőket. Köszöntöm a segítségüket, akik sok anyagi áldozatot hoztak egyházunk fennmaradásáért. Köszöntöm lelkipásztor-testvéreimet, kik a lelkükben megszólaló halk és szelíd isteni hangot vasárnapról vasárnapra a szószéken felerősítve tolmácsolják, és bátorítják népünket. Köszöntöm minden egyházi és világi tisztséget betöltő testvéreimet, kik tudásukkal és munkájukkal gazdagították unitárius anyaszentegyházunkat, erdélyi magyar közösségünket.

És köszönöm Istennek, hogy ez alkalommal is együtt tudunk imádkozni, együtt tudunk örülni. Unitárius énekeskönyvünk egyik nagyon régi énekével zárom köszöntésemet:

*Virágozzék szent vallásunk,
Lelki, testi szabadságunk,
Nekünk drága kis egyházunk.*

(52. ének)

Az örökkévaló egy igaz Isten áldásával szentelje meg életünk és kérésje munkánkat!

Fekete Levente

Szejke

(Orbán Balázs emlékére)

*Szejke, te kedves hely,
A völgy, mint kéréses tenyér,
megsimogat,
és helyet kínál
az árnyas fák alatt,
ahol kénszagú víz buzog fel a mérhetetlen mélyből.
Figyeld csak:*

*a vén fák még őrzik nyikorgását
a vizet hordó korsós bivalyszekereknek,
ahogy konokul most is visszafelelesnek a szélnek.
S a kapuk a tanúk,
ahogyan csurgott a verejték,
amikor dőlt hajnali harmaton
a dús rend,
s ahogyan moccantak egy-ütemre a csizmák,
sírt a hegedű, szállt az ének,
és nemcsak...*

*de szakadó esőben, zúzmarás szakító szélben,
erdők mélyén, vad vizek völgyében,
amikor csattogott a fejsze
Székelyföldön és idegenben...*

*Ezek a kapuk a tanúk,
hogy időről időre
hazatértek mint vándormadarak
a tisztaruhát váltani vágyó
megfáradt székelyemberek.*

*Ahogyan most is.
Hogy patyolat gyolcsinget váltson a lelkünk,
ha ránk néz
Orbán Balázs a kapuk fejinél,
ahogy ott áll fáradhatatlanul,
székelyharisnyában, pödrött bajusszal, kihúzott gerinccel,
jobbján és balján az egyetlen Gondviselővel.*

*Mint friss tavaszi virágillat,
a hely szentsége belengi lelkemet.
Leveszem kalapomat,
ha átlépek az őrálló vén boltívek
égszínkének szentsége alatt.*

Nagyajta, 2010. augusztus 17.

Fekete Odóme

Walking in Others' shoes

Stories from the Early Years of the Partner Church Movement

6.

Korai Kelet-Nyugat kapcsolat:

Christine Frederiksen (1903-1996) és Balázs Ferenc (1901-1937)

Mielőtt József 1993-ban meglátogatta Berkeley-ben a szemináriumot, már tudta, hogy ez az a f iskolá, ahol Balázs Ferenc tanult 1926 és 1928 között. Ferenc volt az első az erdélyiek hosszú sorában, akik a Starr Kingen és Meadville-Lombardon – Észak-Amerika két unitárius univerzalista lelkészképzésén folytattak tanulmányokat. Azok a lelkészek, akik manapság tanulnak a Starr Kingen „Balázs Ösztöndíjasok.” Mikor Balázs Ferenc befejezett két évi posztgraduális tanulmányt az Oxfordi Egyetem Manchester College padjaiban, Earl Morse Wilbur, a Starr King akkor elnöke meghívta, hogy további két évet végezzon el Berkeleyben. És bár ennek végeztével kapott egy harmadik ajánlatot is akadémiai munkára a Harvard Egyetemen, Ferenc követte püspöke sürgetését, hogy térjen haza Erdélybe. Útközben megállt, hogy első kézből tanulmányozhassa a falusi élet struktúráját és gazdaságát Japánban, Kínában és Indiában. Ferenc kiemelkedő munkát végzett Erdélyben lelkészként, amerikai feleségével, Christine Frederiksennel együtt, egészen 1937-ben bekövetkezett haláláig.

József már akkor olvasta Balázs Ferenc összes kiadott könyvét és verseit. De keveset tudott az amerikai feleségről. Amikor megtudtam, hogy József Ferencről fog beszélni, elküldtem neki egy példányt Christine Frederiksen Alabaster Village (Alabástromfalu) című könyvéből, és elmondtam mindent, amit tudtam Christine életéről, mielőtt Erdélybe költözött volna. József azt mondta: „Csak gondold meg, mi mindenen mentek együtt keresztül! Házasságuk valódi kelet-nyugati kapcsolatot kellett, hogy legyen.”

Szerettem volna, ha még életében megkérdezhettem Christine-t, hogy a dán szövetkezeti rendszerben szerzett családi tapasztalatot mennyire tudta kamatoztatni az erdélyi falvakban, hiszen az én édesapám is dolgozott egy szövetkezeti rendszer tanulmányozási programjában. Meg Erdélyi férje halála utáni életéről is többet szerettem volna megtudni, hogy azokat az elkötelezettségeket, melyeket ketten vállaltak, és a közös álmokat hogyan volt vagy nem volt képes egyedül folytatni itt, az Egyesült Államokban. Hamarosan találkozni fogok lányukkal, Enikővel, és lehet, hogy választ kapok néhány kérdésre. Az én amerikai- ausztrál házasságom inkább észak-déli kapcsolatnak hangzik, mint kelet-nyugatnak, mégis különös érdeklődést keltettek bennem az erdélyiek és észak-amerikaiak között kötött házasságok. Lehet, hogy azok, akik ilyen házasságot kötöttek, könnyebben meg tudják érteni és magyarázni a hasonlóságokat és a különbségeket az erdélyi unitáriusok és az észak-amerikai unitáriusok élete és hite között. Mi kell ahhoz, hogy egy ilyen kelet-nyugati házasság tartós legyen? Úgy értem: ne csak

túléljen, hanem valóban éljen?

A tanárok hirdeti tábláján lévő szórólap a következőt hirdette: „Szeretettel várunk tudatosság-fejlesztő csoportunkba, mely azoknak a nőknek szól, akik a maguk módján akarnak élni, saját értékeik szerint.” Greenwich Village-ben történt, New York Cityben, és 1969-et írunk. Tagja lettem ennek a csoportnak, és minden megváltozott.

Mióta abba a bátrabb világba léptem, ahol a magam módján élek, saját értékeim szerint, mindig volt egy női csoport, mely segítette a tanulásom és elhatározottságom: önszervező és 12-lépésű csoportok, „Süti a mennyek királynéjének” órák a templomban, ágytakarókat varró méhecskék vagy éppen női lelkészeket és írókat támogató csoport. Apai nagymamám nyomdokait követem. Több mint nyolcvan éven keresztül járt havonta ugyanabba a tanulócsoporthoz. A New York-i női csoportjában megtanulhattuk, hogy egymás sikereiből és fájdalmas hibáiból lehet tanulni, és megtanultunk olyan módon állni egymás mellé, hogy az számított és maradandó volt. Tapasztalatom az ilyen csoportokkal lelkes szóvivőjévé tett annak, hogy osszuk meg nehezen szerzett bölcsességünket, mely egyik biztos módja volt annak, hogy a bajokat csökkentsük.

Egyik találkozásunk alkalmával, a stockholmi írói csoportban valami fontosra akadtunk, amiben mindannyian osztoztunk: édesanyaink be-nem-teljesült álmokra épült életet éltek. Meghiúsult reményekből és elvetélt álmokból anyáink vad elvárásokat fejlesztettek ki, melyeket er teljesen kivetítettek miránk, lányainkra. Mindannyian, akik azon a találkozón részt vettünk, elmondtuk, hogy alapján véve mi éppen anyáink álmait éltük meg. Egyikünk sem sajnálta vagy érezte magát sértve e miatt, egyetlen pillanatig sem. Írói csoportunk minden pénteken ebédidőben találkozott egy kávézóban, Stockholm szívében, és egyszer anyáinknak szenteltük az alkalmat: azoknak a nőknek, akik elindítottak a világba, bátorsággal, hittel és reménnyel jól felszerelve. Anyáink életét megszakította és megváltoztatta a továbbtanulás hiánya vagy a korlátozott karrier-lehetőségek, a háború vagy az elítélések, utazás és kaland hiánya, szegénység és pénzügyi bizonytalanság, krónikus betegségek vagy válság, függőség vagy erőszak, időnként a szerelem hiánya. Annak szentelték életüket, hogy biztosítsák lányainknak azt, ami után ők maguk annyira vágytak, de megtagadtattuk tőlük. Különösen a tudásvágyat ültették belénk, és azt a készséget, hogy kockáztassuk meg idegenként élni egy idegen földön.

Sokan a csoportból szerelemből átköltöztünk az egész

világon. Ugyanez igaz Christine Frederiksenre is. Fiatal, idealista dán-amerikai, aki mert kalandos életet élni, mely álmaiban, elkötelezettségeiben és szenvedélyében gyökerezett. 1929-ben Christine hét hónapot utazott, félúton a világ körül, azért, hogy összekösse életét a fiatal erdélyi lelkészével, Balázs Ferencével. Azért ment Erdélybe – mely tartományt nem sokkal azelőtt szakították el Magyarországtól – mert fiatal nő volt, nagyon szerelmes, és erösen elkötelezett a reform-mozgalmak iránt. Nyolc évvel később özvegyként tért vissza Kaliforniába, krónikus betegségben szenvedett, féltette apa nélküli kislányát, és harcolt, hogy ne váljon keserűvé. De Christine meggyógyult és visszaszerezte egészséges szellemét; újra fejést ugrott abba az életbe, amelyben saját elvei szerint élt, követte szenvedélyeit, és kivitelezte álmait, elkötelezettségeit. Két lányt nevelt fel. Produktív, izgalmas karriert élt meg. Segédkezett két unitárius egyházközség életre hívásában. Újra szerelmes lett. Elutaztam Észak-Karolinába, abban a reményben, hogy találkozhatom Christinnel, de túl sokat vártam ettől a látogatástól. Ekkor már egy rehabilitációs központban élt, és próbált megbirkózni a stroke hatásával, mely aktív életének végét vetett. Sohasem találkoztam vele, és mindig azon töprengtem, milyen különleges édesanyja lehetett.

Christine családjáról található egy leírás a Poems by Christine: Spring 1994 (Christine versei: 1994 tavasz) című kötetben, melyet Christine özvegyen maradt férje, Ernest Morgan adott át nekem. Christine Alabástromfalu című könyvében leírva kicsit kiterjesztettem ezeket az információkat. Ernest apja, Arthur, unitárius volt, és sok éven keresztül az Antioch F iskola elnöke. Christine is itt tanult két évig. Arthur Morgan és felesége, Lucy hűségese támogatói voltak Christine-nek és Ferencnek az Erdélyben együtt töltött nyolc év alatt.

Christine Chicagóban született, 1903-ban, és a Minnesota-i Minneapolisban nőtt fel egyedüli gyerekként, és az ottani unitárius közösség tagjaként. Édesapja, Ditlev Frederiksen Monrad püspök unokája volt, aki Dánia miniszterelnökeként nagyban hozzájárult ahhoz, hogy országa alkotmányos monarchiává változzon. Christine New England-i édesanyja, Helen Brown Frederiksen tehetséges festő volt, aki Whistlert és másoktól tanult Párizsban és Olaszországban. Francia falvakat és népi mintájú cserépedényeket festett. A rák elleni húsz éves harca miatt Helen szinte egész felnőtt életében betegeskedett, és 1927-ben meghalt. Christine-nek nagy része volt gondozásában. Anyja halála után úgy érezte, hogy annak húga, Isabel az első második anyja volt.

Helen Frederiksen elolvasott egy cikket a The Atlantic Magazine című lapban Arthur Morgan tollából, melynek címe „What is Education For?” (Mire való az oktatás?), és az abból áradó bölcsesség hatására küldte Christine-t Ohióba, az Antioch College-be tanulni. Az Alabástromfalu-ban Christine elmeséli, hogy édesanyjának az Antioch munka-tanulás programja olybátüntet, mint Jane Adams telepes háza, és a dán népi iskolák együttvéve. Ez utóbbit mindkét szülő nagyon nagyra tartotta. Két Antioch-ban töltött boldog év után Christine-nek elfogyott a pénze, és Kaliforniába költözött, Isobel nagynénjéhez, ahol levizsgázott szociológiai tudományokból a Berkeley Egyetemen.

A campus egyik unitárius találkozásán Christine megismerte Balázs Ferencet, a fiatal magyar unitárius lel-

kész, akivel végül el is jegyezték egymást, és aki éppen készült hazatérni hazájába, Erdélybe, hogy új életet leheljen a falusi létbe. Japánon keresztül ment haza, ahol a Kagawa vidéket látogatta meg; majd Indiában töltött valamennyi időt, Tagoreval és Ghandival. Két év telt el, míg Christine és Ferenc újra együtt lehettek. Elször Christine-nek meg kellett gyógyulnia a tuberkulózisból, melyet Ferenc is kapott el (aki gyermekkorától szenvedett ebben a betegségben), és meg kellett hozza azt a nehéz döntést, hogy maga mögött hagyja az amerikai életet – és mindezt miközben édesanyját gyászolta. Családjá, valamint Arthur és Lucy Morgan áldásával, melyet Yellow Springben kapott meg, Christine követte Ferencet a maga hét hónapos utazásával a Csendes-óceánon, majd Ázsián, Oroszországon és Európán keresztül.

Látnoki szerelem virágzott ki Christine és Ferenc között 1926-ban, Berkeleyben. Egy 1927-ben írt versében Ferenc a következőket írja Christine-nek: „Gondoltál-e arra, gazdag, fejlett ország leánya, hogy úttörőként olyan emberek közé menj, akik intelligensek, jóakarúak és szeretik a művészetet, de megfosztattak a civilizáció elnyeitől és a magasabb kultúrától?” Közösséget vállalni egy ilyen faluval, írja, olyan, mint „elültetni magunkat a rög alá”, és várni, hogy „tud-e kikelni, virágba szökkenni, és gyümölcsöt teremni?”

Christine így írja le kapcsolatuk első éveit: „Világunk kezdett összeállni. Az Régi Világa lett az én Új Világom. Ami az én osztatlan szívemet illeti, csak énekelni és táncolni szerettem volna.” Ferenc hitte, hogy a szerelem képes megragadni az életet, és végigvinni egy figyelemre méltó, váratlan úton, és hogy a lehetetlent lehetvé teszi.

A nagy szerelmek, különös módon, jól alakulnak, még lehetetlen körülmények között is. Semmi gond, hogy Balázs Ferencet otthona és elkötelezettsége Romániába hívta, Christine otthonához és családjához képest a világ túlsó végén. Semmi gond, hogy ha együtt akartak élni, akkor Christine-nek maga mögött kell hagynia családot és barátokat, karriert és hazát, hogy idegenként éljen egy furcsa országban. Semmi gond, hogy az erdélyi unitáriusok 1920-tól harcoltak a fennmaradásért egy olyan országban, ahol a kormány egyre inkább elnyomta a két vallási és nemzeti kisebbségként egyaránt, és bűnbaknak is mindig őket találta meg.

Ahhoz, hogy csatlakozzon Ferenchez Erdélyben, Christine hét hónapot töltött úton 1929 januárjától júliusáig; egyedül utazott a világ másik végére: Berkeleyből Vancouverig vonattal, onnan gzhajóval, a Csendes-óceánon át Japánba, komppal Kínába, ahol részt vett egy tanfolyamon, mely a történelmi Jézusról szólt. A transz-sibériai vasúton átutazott Kínán, Mongólián és Oroszországon. Vonattal folytatta útját Moszkvából Dániába, az édesapja családjához, onnan egy másik vonattal Romániába, ahol végre lovaskocsin ért Kolozsvárra. Drága Ferije éppen kórházban volt, kiújult tüdőbetegségével. Mosolyra fakadt, mikor Ferinek eszébe juttatta, hogy maga is éppen tuberkulózis utáni kezelésen volt, amikor Feri elhagyta az Egyesült Államokat.

- - -

Mészék (Cheia), az Aranyos völgyében lévő falu – ahol Christine és Ferenc laktak életük következő nyolc évében – hiányt szenvedett vízben, fában és tojásban, viszont nagyon is büvelkedett sárban. 350 protestáns ma-

gyar élt Mészkn és 500 ortodox román. 300 házban laktak, összetömörülve egy alabástrom hegy kiszögellésén, életüket hol a rózsaszín-kék alabástrom szépsége, hol az alabástrom-por szutykos csúnysága határozta meg.

Semmi gond, hogy azok a dolgok, amelyek közősek voltak Christine-ben és Ferencben: egyesít hit, tudás, cselekvés egy jobb emberiségért, teljesen mást jelentettek egy huszonhárom éves dán-amerikai társadalomtudós-nak, aki számára a demokrácia szent és sérthetetlen volt, mint amit jelentettek egy huszonöt éves erdélyi magyar lelkésznek és reformernek, aki ellenséges kormányzat alatt élt. Semmi gond, hogy Christine amerikai és Ferenc erdélyi unitarizmusa más-más világban és évszázadban fejlődött ki. Semmi gond, hogy Ferenc is, meg Christine is tüdővészben szenvedtek, melyről nagyon keveset tudtak, és teljesen különbözően látták, hogyan lehetne megóvni közös kislányukat ettől a betegségtől. Semmi gond, hogy a nagy válság rázuhant életükre, és mindenki más életére, akit ismertek, úgyhogy semki, sem egyikük családja birtokában nem volt soha elegendő pénz egy nyugodt élethez. Christine úgy érezte, hogy mindennapi életük „sok szempontból izgalmas és idilli”, még akkor is, ha „nem igazán lehetett nyugodtnak mondható”.

Ferenc makacs és excentrikus radikális volt, aki messze megelőzte korát. Amikor egyszer Isten spirituális lényegiségéről beszélt, ateizmussal vádolták, és az unitárius egyház konzisztóriumuk kikérdezte arról, hogy milyen értesítéskor. Az erdélyi unitárius hierarchiában nem volt sok barátja, és egyáltalán nem voltak támogatói. De minden idealista azt gondolja, hogy a szeretet/szeretelm fénytelíti a magányt. Ferenc és Christine azért égtek, hogy hosszú távú gazdasági megújulást hozzanak 120 erdélyi faluba, és türelmetlenül szerettek volna spirituális megújulást hozni 120 erdélyi egyházközségbe. Figyelemre méltó az a tény is, hogy ugyanúgy akartak dolgozni az ortodox románok megújulásáért is, mint saját protestáns magyar egyházközségi tagjaikkal.

Mikor elkezdték munkájukat Mészkn, Ferenc a következőket írta: Szerelmük bátorságot adott nekik, hogy legyőzzék a magányt és a szegénységet; hogy Mészkn egy műves templomot (Arts and Craft) és egy modern lelkészlakot építsenek fel, melyet egy termékeny gyümölcsös ölel körül; és bátorságot ahhoz is, hogy otthonukban egy kedves, szinte és konvenció-mentes beszélgetésre való helyet teremtsenek. A környék legjobb elemi iskoláját alapították meg együtt, valamint egy regionális népi iskolát, idesebb tanulóknak számára. Majorság- és tejszövetvéseket szerveztek, ahol tojást, tejet, sajtot és vaját árultak, ami egészen jó jövedelmet biztosított sok falubeli számára. (A szövetkezet mai napig működik Torda környékén.) Megálmodtak, és meg is teremtettek egy közösségi kertet, egy színjátszó csoportot, egy falusi könyvtárat, eladás- és színjátszó sorozatokat, egy ifjúsági magazint, és konferencia-sorozatot fiatalok számára Erdély-szerte. Mindezek alatt Ferenc magas elismerésnek örvendő könyveket írt munkájukról és életükről, elkötelezettségeikről és hitükről. Volt elég bátorságuk átélni és túlélni egy terhesség elvesztését, és kislányuk, Enik születését; volt bátorságuk ahhoz, hogy neveljék, ott, a lelkészlakban, annak gyümölcsösében és a templomban.

Egész munkásságuk virágzó volt addig, míg Enik hároméves lett, és Christine elvitte őt dániai rokonaikhoz, majd az első levelet séggel elküldte Izabella nagynénjéhez

Berkeley-be, míg Ferenc Tordáról Debrecenbe utazott, abban a reményben, hogy meg tudják gyógyítani. Gyógyulás helyett meghalt, Christine pedig mellette volt.

Száz mézkn i személy kísért el egy 12 fehér ökör húzta szekeret Tordára (12 kilométerre), hogy Balázs Ferenc testét hazavigyék. A környéken mindenki – magyarok és románok egyaránt – kiállt az út szélére, a hídra, a templom-kertbe, a gyümölcsösbe, hogy a temető közelében legyenek, mely fent volt, egy alabástrom kiszögellésén, az Aranyos fölött. Azért gyűltek össze, hogy búcsút vegyenek attól a férfitől, aki makacs és kitartó elkötelezettséggel valósított meg dolgokat; akinek voltak barátai és állhatatos kollégái az óceánon túl, és támogatói az egyházon kívül, de azon belül nem. Családnak ott volt neki az amerikai feleség, akit tizenegy éven keresztül nagyon szeretett, meg egy pici kislány. Nekik adta szívét. Az emberek ezreinek pedig, akik az útmentén sorakoztak, odaadta az életét.

Az a szerelem, ami összekapcsolta Christine-t és Ferencet, kiterjesztette és megerősítette kettejük hitét, értékeiket egy messze-nyúló, szenvedélyes hitté, egy megingathatatlan, látomásokkal teli hitté: hogy a tuberkulózis gyógyítható. Hitték, hogy amikor a nagy gazdasági krízis véget ér, az Egyesült Államok unitáriusai majd támogatást nyújtanak. Hitték, hogy – bár megelőzte a korukat – egyszer csak az idő elérte őket, és megoldásaikat az erdélyi unitáriusok és erdélyi falvak számára majd bölcsen, hasznosan és igazságosan ítélik meg. Hitték, hogy a falubelieket olyan válaszokkal segítik, melyeket a nagyvilágból hoztak, és ez majd új reményt szül, új jólétet és új kapcsolatokat Erdellyel. Nagyon nehéz időben sem veszítették el sohasem a hitet abban, hogy a falvakban végzett munkájuk és saját életük példája tovább él írásaikban, valamint munkájukban és mások hitében, akik majd ugyanúgy kinyúlnak mások felé, hogy sorsfordító és életigenlő kapcsolatokat teremtsenek az erdélyiek és az Észak-Amerikában élő unitáriusok között.

Élete vége felé Balázs Ferenc írt egy verset november elsejére, Mindenszentek Napjára, Világítás címmel. Ezen a napon a halottakra emlékeznek az emberek, és gyertyákat gyújtanak, melyek fénye ragyog a sötétben a sírokon, szerte Európában.

Ferenc és Christine írásai egészséges gyümölcsöt hoztak, mert jöve be vetett hitük értesítéskor állt. József mondta nekem egyszer: „Sok erdélyi lelkész álma, hogy testvér-egyházközségi kapcsolataik olyan eredményekkel járnak, mint amilyeneket Balázs Ferenc és Christine valósítottak meg az 1930-as években Mészkn.” Az észak-amerikaiak számára Christine Frederiksen életének története azt az izgalmas lehetőséget nyitja meg, hogy kalandos utazást tegyenek Erdélybe, és világossá teszi, milyen áldozatokat követel egy életre szóló elkötelezettség a testvér-egyházközségi kapcsolatok iránt. Balázs Ferenc élete arra inspirálja az erdélyieket, hogy merészen lépjenek a jövőbe: tanuljanak külföldön, cselekedjenek tudásuk szerint, írjanak, legyenek elrehabilitáltak a gondolkodásmódjuk, és bízzanak abban, hogy a történelem elismeri munkájukat és elkötelezettségüket. Christine számára az élet mindig egy tánc volt. Ferenc számára mindig magvetés volt.

Legyen a mi testvér-kapcsolatunk mindig tánc, és egyben magvetés is!

Sing Your Faith

Az angol unitáriusok új énekeskönyvének margójára

Els István, államalapító királyunk megünneplésének hétvégeje igazán min ségi zenei élményekhez juttatott. Történt ugyanis, hogy csütörtökön, augusztus 18-án szép gondozásban megjelent könyvet hozott a postás. Richard Boeke nyugalmazott Berkeley-i lelkész – aki jelenleg Angliában él – küldte a Sing Your Faith cím énekeskönyvet.

Kivitelezése, kötése, nyomtatása mind arról tanúskodnak, hogy igényes munka terméke a közelmúltban megjelent énekeskönyv második kiadása (az els 2009-ben jelent meg), és arról is, hogy komoly csapatmunka áll a kötet mögött. Amolyan tiszteletpéldányként vettem kézbe a könyvet, hiszen névjegykártyáját a magyar unitáriusok számára jól ismert Dick a 81. sz. énekhez illesztette, jelezve ezáltal azt, hogy egyvel b vült azon énekek száma, amelyet átvettek a mi unitárius énekeskönyvünk 1, angol fordításban.

81. Isten, God of our confessing

*Isten, God of our confessing,
Isten, light in deep distressing,
Isten, grant to us thy blessing*

*Egy az Isten, one is holy,
one is God our testimony,
one on earth and heaven only.*

*One, the blessed God we cherish,
body, spirit, wisdom nourish,
faith and freedom ever flourish.*

Hungarian Unitarian ET by Jozsef Kaszoni

Az 52. sz. énekünk 1 van szó, a Mindenható f valóság cím r l, ami el tt ez áll: Régi egyházi ének, és amelynek dallama minden bizonnyal a 16. századra datálható. Az ének els sora így fogalmazódott meg az angol énekeskönyvben: Isten, God of our confessing. A dallam változatlanul ment át, míg a szöveg mindössze három strófát tartalmaz. A lényeg azonban változatlan: egy énekeskönyvünk 1 átvett dallammal és szöveggel b vült az új kötet.

Jó volt felfedezni még azt is az énekeskönyvben, hogy az eddigiekben átvett magyar unitárius énekeink is mind hiánytalanul szerepelnek a kötetben.

Szerepel a kötetben még a Ric Masten amerikai költ által írt Let it be a dance cím vers, amelyet az amerikai unitárius-univerzalista énekeskönyvb 1 (Singing the Living Tradition) vettek át a szerkeszt k-szerz k. Számunkra azért kedves e vers, mert a Balázs Ferencné sz. Christine Fredericksen által írt Alabaster Village cím könyv els oldalán láthattuk el ször nyomtatásban, és a fiatal lelkész házaspár rövid, de romantikus életét foglalja össze mindössze hét szakaszban.

Meglepetésül szolgál még az is számunkra, hogy a kötetben két Dr. Alan Williams énekszám is található, a 37. és a 69. számúak, amelyeknek zenéjét a sokunk ál-

tal ismert zeneszerz szerezte.

A kötet összesen 231 éneket és dallamot (kottát) tartalmaz, amely még rövid imádságokkal, meditációs szövegekkel egészül ki. A könyvet több csoportosítás szerinti tartalomjegyzék zárja.

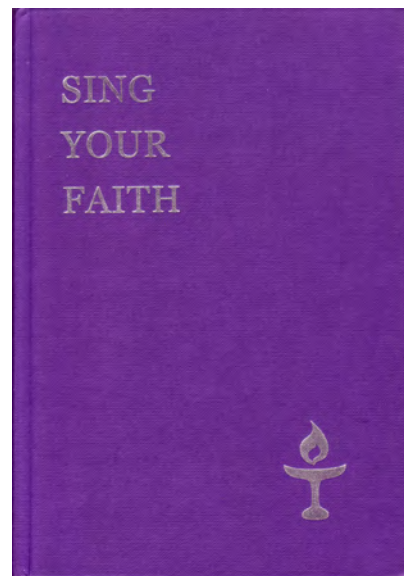
Az énekeskönyv lapozgatása kapcsán merült fel bennem a gondolat: milyen jó lenne, ha nekünk is meg lehetne már az új énekeskönyvünk, mert a mai használatban lév igencsak idejétmúlt, és a szó szerinti értelemben jobb sorsra lenne érdemes. F leg az utánunk jöv nemzedéknek tartozunk ezzel a kötettel. Az új énekeskönyv megalkotására volt próbálkozás az én teológiai éveim alatt is, az 1973-1977 közötti id szakban, amikor tagjai voltak a bizottságnak: Péterffy Gyula tanár úr, Veress Zoltán író, Lászlóffy Aladár költ , dr. Erd János f jegyz és többen mások. Sajnos akkor sem sikerült megújítani a régit, illetve újakat alkotni a már meglév k mellé. Csak remélni tudom, hogy el bb utóbb sikerülni fog számunkra is – mint ahogy angol-szász hittestvéreinknek Angliában és az Egyesült Államokban – az új énekeskönyv megalkotása.

De hadd tegyek említést még két hétvégi zenei élményemr l: augusztus 19-én, pénteken öröm volt számomra, hogy egyházközségünk vendégül láthatta a közel ötven tagú amerikai Fesztiválkórust, akik gyönyör koncertet adtak a 20-ai események el estéjén.

A harmadik zenei élményben vasárnap, 21-én este részesültem a Szent István téren, a Bazilika el tt, ahol Mága Zoltán és sztárvendégei szerepeltek, többek között: Szakcsi Lakatos Béla, Kiss B. Atilla, Frankó Tünde és sokan mások. A 100 templomi koncert sorozat 100. jubileumi hangversenye volt ez a nagyszer jótékonyági hangverseny.

Kászoni-Kövendi József

A .....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Gazdag Árpád

Gondolatok egy pszichoanalitikus konferencián

(Első nap)

A Magyar Pszichoanalitikus Egyesület 2011. október 7-8-án tartotta éves konferenciáját Budapesten, a Déli Pályaudvar melletti Mercure szálló előadó termeiben. Az 1994 óta rendszeresen megtartott konferencián ezúttal is számos neves szakember tartott előadást „ÁLOM, FANTÁZIA, KREATIVITÁS, a mentális folyamatoktól a tárgyiasult valóságig” témára. Az előadások és műhelygyakorlatok egymással párhuzamosan három előadó teremben, illetve ún. „szekciók”-ban zajlottak, így nagy volt a választási lehetőség – és sokszor a dilemma is, hogy melyiken vegyek részt. Egy szekcióban két félórás előadás hangzott el, amelyeket 15 perces megbeszélések követtek, szigorú időkeretben. A szekciók között a szünetekben aprósütemény, ital és könyvstand várta a 370 résztvevőt. Az alábbiakban dióhéjban ismertetem azokat az előadásokat, amelyeken pénteken és szombaton 9 órától este 6 óráig részt vettem. A néhány bibliai ill. vallási témára – ilyen jellegű ezeken a konferenciákon rendszeresen szerepel – pedig majd igyekszem bővebben kitérni.

A pénteki megnyitó beszédet Bokor László, az MPE elnöke tartotta. Bevezetjében megjegyezte, hogy a pszichoanalízis „szemtelen tudomány”-nak tartják, mivel hivatásszerűen kényelmetlen kérdéseket tesz fel, és olyan összefüggésekre világít rá, amelyekkel a széles nagyközönség nem szívesen szembesül. Példának felhozta a tekintély problémáját – amely számunkra is ismerős, mint a reformáció egyik sok vitát kiváltó alapkérdése. Az erős tekintély – mondta Bokor László – arra utal, hogy mögötte egy bizonytalan tömeg áll.

Rövid üdvözlő beszédében az MPE elnöke kifejezte azt az örömet is, hogy a pszichoanalízis kezd kimozdulni elszigeteltségéből. Változik az analitikus gondolkodás – állapította meg, majd kifejtette: „Egyre nagyobb hatást gyakorolnak a pszichoanalízisre a neurobiológia és a kognitív pszichológia új eredményei. *A mentális folyamatok tárgyiasult valóságából* egyre többet írnak le a modern idegtudomány felfedezései. Míg korábban elsősorban a társadalomtudományokra gyakorolt hatást a pszichoanalízis, napjaink fejlődésére inkább az jellemző, hogy a természettudományok, elsősorban

a modern idegtudomány tekinteti a mélylélektani megközelítést a mentális folyamatok modellezésére alkalmas elméleti keretnek.”

No lám, gondoltam, ez bizony nagyon érdekes fejlemény! Egy újabb reformációs kérdést látok felmerülni ebben a gondolatban. A szakmai kifejezések mögött ugyanis felfedezni vélem azt a gondolatot, amihez Dávid Ferenc is visszatért, amikor elméletét megalapozta: a test és lélek kettősségére. Ha jól értem ugyanis, itt arról van szó, hogy az idegsejtek összehangolt működése a lélektan által leírt folyamatok mintáját követi. Így megértem az analitikusok örömeit, hisz megfoghatatlan elméleteik (mentális folyamatok) kézzel fogható bizonyítékot találnak a sejtek (tárgyiasult valóság) működésében. Még egyszer ebben: a légváraknak tényleg lélektani elméleteknek mégis van szilárd, azaz természettudományos alapja.

Erre a kérdésre hasonló „széljegyzetben” még visszatérek, most lássuk a rendkívül érdekes előadások hosszú sorát, ahogyan én azokat megértettem, és amelyekhez néhol hozzáadom saját gondolataimat is.

Halász Anna kiképzett pszichoanalitikus előadásának címe: *Az alkotás pszichoanalitikus felfogása a klasszikus nézetektől napjainkig.*

„Pályám kezdetén konzervatívriumi pszichológusként érdeklődésem erőtlen a tehetség kérdése felé fordult. Izgatott például, hogy a tehetség kibontakozását milyen tényezők gátolhatják, illetve segíthetik el. Miközben válaszokat kerestem ezekre a bonyolult kérdésekre, akkori gondolkodásunknak megfelelő koherens magyarázatokat az analitikus elméletekben találtam.”

Fenti bevezető után Halász Anna egy „akut” problémát bont ki: sok tehetséges ember van, akik boldogulnak, mások elkallódnak. Min múlik? Egyrészt a személyes örökség, másrészt a társadalom hozzáállása dönti el, hogy merre vezet a különleges képességgel megáldott/megvert ember útja.

Az alkotó, a művész olyan tartalmakat képes felhozni lelke mélyéből, amelyek egy átlagember számára „normális” körülmények között elérhetetlenek. Ezekből lesz a mű, amely a bennünk rejlő lelki tartalmakat képes megmozgatni. A mély lelki tartalmak fel-

idézése jótékony hatása, a megértést és ezáltal az egyéniség teljességének megvalósulását segíti el.

Ezért alkalmazzák a művészi alkotó munkát a terápiák során is: az alkotás segíti az önkifejezést, a traumatikus problémák felismerését, és ezáltal egy széttöredezett önérzet újra összeforrását.

A művészi adottságnak viszont ára is van: a művész általában az általánosan elfogadott konvenciók határán egyensúlyozik, mivel olyan összefüggésekre világít rá, amelyekkel a társadalom nem szívesen szembesül. A társadalmi konvenciók és hivatástudat közötti összeütközés drámai feszültséget okozhat. Az előadók megemlíti: Tolsztoj két legkiemelkedőbb remekműve között esett át egy pszichiátriai kezelésen.

Az alkotás terápiás alkalmazásával és a korabeli abszurd impresszionista művekkel kapcsolatban magától adódott a kérdés: mely művek azok, amelyek igazi művészi értéket képviselnek, és mi az, ami csupán egy labilis elme szüleménye? Halász Anna szerint, egyszer sítve: ami megnyugtat, az az igazi művészet, ami viszont csupán zavarba hoz, és nem tudjuk megtalálni a pozitív üzenetet, az kétséges...

Pet Katalin és **Felházi Anett** előadásaiban az álom volt a fő szereplő. Elméleti bevezetésük után esettanulmányokat mutattak be: pácienseik egy-egy jellemzőbb álmát elemezték. Míg az elmélet nehezebben, addig az esetleírás annál könnyebben érthető:

Fiatal nő galamb-fóbiától szen-

ved. Utálatosaknak, visszaszítónak tartja őket: „koszosak, közönségesek, mindent összepiszkítanak” – mondja. Hosszas terápiás munka után (egy-egy ilyen kezelés évekig tart) egy alkalommal felismeri kivetített érzelmeit: elfojtott, megtagadott önmagát...

A bemutatott esetek egy-egy élettragikus történetét tárták fel, melyek mögött általában azonos motívum fordul elő: az anyagyerek kapcsolat szeretet-hiányosságai.

Egy fiatal, jó szellemi képességekkel, biztos anyagi háttérrel rendelkező felnőtt elhanyagoltsága mögött egy emlék bontakozik ki: önmagára kényesen sokat adó, viszont elhanyagoló anyja. Viszonyulásával egy életre szóló védekező-támadó szerepre kényszeríti gyerekeit. Amint azon a bizonyos díványon fekszik tekintete a terapeutájának fogason függ kabátjára téved: „Hogy magának milyen ronda kabátja van! Én sose vennék fel ilyent.” – mondja...

Több ilyen humoros mozzanatot is említenek az előadók, amire a közönség az ismerős helyzetet átérzve nevet fel: mindannyian ismerik e terápiás helyzetek tragikus komikumát.

A terapeuta érintve van ugyanis az ún. „viszont-áttétel” jelenségében: ahogy a páciens a pszichológusában a saját anyját (áttétel) utasítja el, úgy a pszichológus maga problémája miatt válik védekezővé a páciensével szemben (viszont-áttétel), és emiatt kénytelen kettős terápiába kezdeni, felvetve a kérdést önmagának: vajon miért

bánt, hogy kritizálják a kabátomat? Nem csoda tehát, hogy a segítők is segítségre szorulnak időnként. Ezért fontos ez a megértett közösség, ahol megbeszélhetik tapasztalataikat – állapítom meg.

A második előadó esete „A lány, akinek virág nőtt a lelkében”, egy újabb tragikus, és nagyon tanulságos élettörténetet beszél el és a folyamatot, amelyben jó anyagi helyzetben él, de kapcsolataiban érzéketlenné vált vállalkozó hölgy érzésvilága álmai megértése nyomán újra kibontakozásnak indul.

A négy előadás után másfél órás ebédszünet következett, utána pedig a délutáni program, melyben újabb négy előadót hallgathattunk meg. Az elsőnek várakozással néztem elébe:

Dr. Hárdi István pszichiáter, címzetes főiskolai tanár tudományos munkával és írással foglalkozik. Harminchárom évig volt Pest megye szakfőorvosa, nevéhez fűződik a megyében működő pszichiátriai osztályok és gondozók megszervezése. Fő érdeklődési, kutatási területe a képi világ pszichológiája.* Előadásának témája: *A kísértés képi kifejezése a Szent Antal ábrázolások tükrében.*

A professzor úr 60 éves pályafutása folyamán 470 (!) Szent Antal ábrázolást gyűjtött össze, ebből mutat be egy pár érdekesebb darabot. A bemutató alatt elmeséli Antal életét, egy-egy mozzanathoz érdekes meglátásokat fűz, és közben megmagyarázza egy-egy képi szimbólum jelentését.

Mivel „témánál vagyunk” időzünk el mi is itt: elevenítsük fel Remete Szent Antal történetét, akinek nevéhez a keresztény szerzetesség megalapítása fűződik.

Alexandriai Athanasius püspök, Antal egykori tanítványa írta le ezt a történetet 360 körül, tehát 5 évvel a szent halála után, *Antal élete* címen. Ennek a görög nyelvű életrajznak latin fordítása az

* Orvosinterjúk, Sine Morbo online.

egyik legolvasottabb m volt az ókori és középkori keresztény világban.*

Remete Szent Antal 251-ben született Közép-Egyiptomban, Komé nev faluban, a Decius római császár által indított és az egész római birodalomra kiterjed keresztényüldözés idején. (Ez a korszak Nagy Konstantin császár türelmi rendeletéig tartott, 313-ig, amikor Antal már a 60-as éveit közepén járt.)

Athanasius elbeszélése szerint Antal szülei jómódú keresztények voltak, fiúkat maguk nevelték, aki nem sokat járt ki a házból, nem barátkozott korabeliekkel, és nem tanulta meg a bet vetést.** Nem volt egyéb vágya, mint otthon tenni életét tovább, a maga csendességében. 18 vagy 20 éves lehetett, mikor szülei meghaltak. Ez gyökeres változást hozott a fiatalember életében, aki feltehetően élettapasztalatok nélkül, kishúgával együtt magára maradt a világban. Az elkövetkezendő hónapokban Jézus tanítványainak példáján töprengett: hogyan adták el minden vagyonukat és követték mestereiket, hogy jutalmat nyerjenek az elkövetkezendő mennyi országban. Ezen elmélkedve szokatlan hatással volt rá egy alkalommal a

* Az én forrásom: Athanasius of Alexandria: *The Life of Anthony* – a Fordham University weboldalán.

** „But when he was grown and arrived at boyhood, and was advancing in years, he could not endure to learn [2b] letters.”

Michelangelo festménye

keresztény összejövetelen felolvasott evangéliumi idézet: „Ha tökéletes akarsz lenni, eredj, add el vagyonedat, oszd ki a szegényeknek; és kincsed lesz mennyben; és jer és kövess engem.” Hatására a fiatalember a 300 hektárnyi családi birtokot még aznap szétszította a falubeliek között. Eladta a házat is, és a pénzt a szegényeknek adta, egy keveset meghagyva húga részére. A templomba visszatérve azonban ezt a bibliai ígét hallotta: „ne aggodalmaskodjatok a holnap fel l”. Hatására a maradékot is szétszította, hűgát pedig egy közösség gondjaira bízta.

Antal felkereste a környéken él szentélet embereket, és próbálta eltanulni t lük, amit követend nek látott.* Közben dolgozott, követve az „aki nem dolgozik ne is egyék” parancsát. Keresetéb l csupán az alapvet szükségleteit fedezte, a fölösleget szétszította. Mindeközben pedig folyamatosan mormolta imáját, tudva, hogy az embernek titkon folyamatosan imádkozni kell.** Mert mindent megjegyzett, és próbált követni, amit hallott...

A falubeliek megkedvelték a buzgó fiatalembert. Egyesek gyerekként, mások testvérüként tekintettek rá. „De az ördög, aki minden jót gy löl – írja Athanasius – nem bírta elviselni ezt a nagy elhatározást, így mindent elkövetett, amit ilyenkor el szokott követni. A vagyonát kezdte Antalnak emlékezetébe idézni, hűgával szembeni kötelességét, rokonai kifogásait, a pénz és dicség szeretetét, a b séges étkezés és az élet egyéb gyönyöreit, valamint kezdett neki sugdosni a test gyengeségér l és az élet rövid voltáról.”

Hamarosan kit nt, hogy a kísért t illetően próbálkozásai elégtelenek a fiatalember elhatározásához képest, és be kellett látnia, hogy Antal er t vett rajta hitével és folyamatos imádkozásával.

Ekkor az ördög el vette újabb fegyvereit, amelyek „az hasának köldökében” rejt znek, és ezekbe vetve nagy bizalmát – mivelhogy ezzel tudja az ördög a fiatalokat csapdába csalni – támadást indított a fiatalember ellen, nyaggatva t nappal, szekírozva t éjjel.

„Sokan a falubeliek közül – látván milyen harc megy végbe közöttük – utálatos gondolatokat javasoltak Antalnak, mások imával próbálták azt ellensúlyozni. Egyik a vágyát tüzelte, másik – pirulását látva – hittel, könyörgéssel és böjttel er sítgette testét. Az ördög pedig, e szerencsétlen fickó, egy éjszaka még n i alakot is öltött, és annak minden trükkjét utánozva igyekezett elcsábítani az ifjú Antalt. De , eltelve Krisztussal, az általa sugallt nemességgel és a lélek szellemi természetében vetett hitével, elfojtotta a megtévesztés parazsát.”

Ez volt Antal első gy zelme. Továbbra is résen volt azonban, mert tudta, hogy a kísért nem adja fel, és mindent elkövet, hogy t eltérítse err l az útról. Gyakran nem aludt egész éjszaka, naponta csak egyszer evett, sokszor csupán kétnaponta. Élelme kenyér és só volt, itala víz. Általában a puszta földön aludt. Vallotta: „akkor vagyok er s, mikor gyenge vagyok”, azaz: „a lélek inai akkor er sek, amikor a test élvezetei elfogynak”.

Antal kés bb egy szül faluja melletti sírboltba költözött. Megkérte egy falubelijét, hogy zárja be oda, és néhány naponta hozzon neki élelmet. Ellensége pedig – mivel attól félt, hogy Antal az egész környéken elterjeszti az önmegtartóztató életet – démonok hadseregét hozta rá. Különbféle állatok formáját ölt , szörny séges ördögi had támad Antalra. Mind ezt Athanasius érzékletes képekkel beszéli el, valamint Antal

* Ebben az id ben gyakorlatban volt a keresztények körében az askétikus élet: a házasság megtagadása és önmegtartóztatás, böjtölés, ima, de k a kezdeti id kben megmaradtak a családban és az otthonukban. Kés bb ezek az egyiptomi askéták a városok és falvak szélén összetakolt kunyhókba költöztek. (I.m.)

** Újszövetségi idézetek: Máté evangéliuma 6,6, 6,34, 19,21, II. Tesszalonika 3,10.

Salvador Dalí misztikus ihletés , szurrealista festménye

fájdalmait és h si ellenállását is: „Ha igazi er volna bennetek – mondja – egy is elég lenne közületek, hogy végezzen velem. Mivel gyengék vagytok, sokasággal jöszötk ellenem.” Így azok tehetetlenségükben csak fogaikat vicsorgathatták.

Ekkor Antal felnézett, és látta megnyílni a sírbolt tetejét, amelyen fény ömlött be. A démonok eltntek testi fájdalmaival együtt. Lélegzetét visszakapva és megkönnyebbülve kérdezte a látomást: „Hol voltál eddig? Miért nem segítettél elejét l fogva?” Ekkor egy hangot hallott: „Antal, itt voltam, de megvártam küzdelmed. Mivel kiálltad a próbát, és a kísért hatalmak nem vettek er t fölötted, ezért mindörökre támaszod leszek, és neved ismertté teszem.” Antal felkelt, imádkozott, és érezte, hogy testi ereje megn tt. Ekkor 35 éves volt.

Antal úgy dönt, teljes magányba vonul. Átkel a Níluson, majd egy Piszpir* nev hegyen, és eltorlaszolja magát egy elhagyatott er d romjai közé, ahol vizet is lel.

Így élt húsz évig, teljes elszigeteltségben. Embert nem látott, nem engedett bejutni, évente kétszer a falon keresztül eresztgették le neki a táplálékául szolgáló, és egy évig is elálló tébai kenyeret.

Barátai és a hozzá látogató zarándokok id vel a közeli barlangokban és kunyhókban vertek tanyát. Id nként hangokat hallottak a falon túlról: mintha egy egész társaság vitázott, küzdött volna odaát. De amikor egy résen bekukucsáltak egyedül csak Antalt látták, aki elküldte ket azzal, hogy ne féljenek, és a kereszt jelével védjék magukat a démonoktól.

Húsz év után barátai már annyira vágytak rá, hogy lássák, beszéljenek vele és tanuljanak t le, hogy szétszedték a torlaszt. Meglepetésükre Antal úgy jött feléjük, mint aki egy szentélyb l bukkan el . Olyan volt, mint ahogyan bement: teljes testi és lelki erejének, szellemi frissességének birtokában.

5-6 évig tanított, gyógyított lelki erejével, és szervezte a szerzetesi közösséget, majd újra elvonult a Nílus és a Vörös-tenger között elterül pusztaságban egy hegyre. Itt áll ma is egy róla elnevezett kolostor: Der Mar Antonios. Remete Szent Antal 105 éves korában távozott az árnyékvilágból.

„Miért olyan népszerű Szent Antal kísértésének ábrázolása a képz m vészetben? Miért termékenyítette meg a zenét és irodalmat közel két évezreden keresztül mind a mai napig?” – teszi fel a kérdést Hárdi István pszichiáter. Három választ fogalmaz meg:

1. A történet „régén kilépett a vallásos morális kódex határaiból, és az egyéni és interkulturális téma részévé vált (Philipp).”

2. A második válasz a gy jtésben van: a gy jteményben szerepel 470 képnek több mint a fele modern. Ez arra utal, hogy a legenda a képz m vészetben a mai napig is kedvelt téma! A m vészeknek ez a téma nagy lehet séget ad az önkifejezésre és a konfliktusok feldolgozására.

3. A harmadik válasz az általános emberiben, a mindenkiben el forduló döntési problémákban, a kísértés konfliktusában, a létbizonytalanságban, az öröm, az elfojtás és lemondás, az élet és halál nagy kérdéseiben keresend .

„A kísértéseket olykor valós jelenetként, máskor víziók formájában jelenítik meg. A középkori ábrázolások kísért i f ként démoni, ördögi alakok. Bosch* a rémek mellett már perverz-szexuális elemeket is alkalmaz, fantasztikusan gazdag kombinációkkal. A kés biekben, s a modern világban a démonikus alakokon kívül f ként csábító személyek mutatkoznak, s t magát a szexuális helyzet valóságát is ábrázolják.”

Az el adó Hieronymus Bosch képének elemzésével indítja bemutatóját, melyet további darabok követnek.

Egyes m veket megkülönböz-

* Hieronymus Bosch, 1450-1516, holland fest . Rémalomszer víziói a középkori gótika árnyékszer világát idézi. Habár a középkori szimbolika értelme számunkra a homályba vész, sokan próbálják m veit az álomfejtés nyelvén értelmezni.

Hieronymus Bosch festményének részlete

* Mai neve: Der el Memum

tett figyelembe részesít. Ezek között is különösen Felicien Rops* belga festőművész, amelyben egy gondolati irányvonal ölt testet.

Ez a kép számomra is a legérdekesebb és legmeglepőbb volt. Az viszont nem volt meglepetés, hogy erről a képről Freud** is közölt elemzést, amelyet Hárdi tanár úr fel is olvasott.

Továbbá felhívja a figyelmet arra, hogy a női alak itt már nem csupán egy mellékszereplő, hanem Krisztus helyét foglalja el.

E festmény mellett én is érdekesnek tartom elidézni Sigmund Freud elemzése sokatmondóan szövegünk tükre: „az elfojtott tudattalan visszatérése”-nek beszédes példáját látja benne. Ismerve életművét, Rops alkotásának különös jelentőségét látom elmélete szempontjából. Erre a gondolatra majd egy következő előadás kapcsán még visszatérek.

Most figyeljük meg a táblát a festületen, ahol az INRI helyett ez áll: „EROS”.

Martin Buber, a zsidó misztika nagy képviselője írja *Én és Te* című művében: az ember „számára csak ott van eros, ahol a létezők az örökkévaló képei, és a velük való kapcsolat kinyilatkoztatássá válik”***.

Hárdi tanár úr egy századfordu-

los némafilmet is levetít Szent Antal megkísértéséről, amely feltételezése szerint Rops képéről vett ihletet.

Szent Antal komikus hadakozása a filmvászonon a hol megjelen, hol eltűnő alakokkal egy újabb döbbenetet villant fel: a keresztény ideál létfenntartás elleni küzdelmét. Ennek fényében a halálos bűn „lelki értelme” (Dávid Ferenc) egyszerre különös fénybe ke-

Wikimedia Commons

rül számomra, amelyet viszont tökéletesen ellensúlyoz, illetve old fel mintegy jelképként Felicien Rops képe. Ezáltal pedig egyesíti azt, amit az eredendő bűn dogmája kettészakított: testet és lelket...

De térjünk vissza beszámolóinkhoz! A következő előadó, **Fecskó Edina**, Hárdi professzor úrtól nem essége mellett fiatalságával is különbözik. Így előadását, annak

témájához való viszonyát is jellemzően eltérően látom: kísérletekben alkalmazott, bonyolultnak tűnő képletek alapján mutatja ki, hogy a művészi alkotások milyen hatással vannak a nézőkre.

A program-füzetben olvasható ismertető idézem: „A több mint száz éven keresztül párhuzamosan fejlődő film és pszichoanalízis kapcsolódásából született interdiszciplináris tudományterület – a pszichoanalitikus filmtudomány – axiómája, hogy a filmalkotások a tudattalan folyamatok tükröződései, álmainkhoz és fantáziánkhoz hasonlóan a tudattalan tartalmakat jelenítik meg (Gabbard, 2004). A film és pszichoanalízis közötti korrespondenciák keresésének egyik kitért terület a filmbefogadás vizsgálata, a nézőben zajló lelki folyamatok pszichodinamikus elemzése. Saját kutatásunkban – Peter Brooks nyomán – film és néző kapcsolatában az átítéleti folyamatoknak tulajdonítunk központi jelentőséget, és a filmreceptiót meghatározó projektív, introjektív és identifikációs mechanizmusok feltárással foglalkozunk, empirikus megközelítésben.”

Ilyen tudományos bevezető után Edina Alfred Hitchcock *Széldülés* (*Vertigo*, 1958) című filmjének néhány percét vetíti le, majd elmagyarázza tartalmát és a kísérlet lényegét: a film előtt és után egy hegymászó, illetve egy akrobata pár képét teszik a kísérleti alanyok elé, és megkérik őket, írják le benyomásaikat a szereplőkkel kapcsolatban.

Mivel a film sokkolóan mutatta be hogyan torzítja el egy nő énjét rögeszmés szerelme, a felmérés eredménye konzekvens eredményt mutat: a film előtt a bizalom jegyében magyarázzák a két képet a kísérletben résztvevők, utána már csak a teljesítmény jegyében.

Két további, álmokról szóló előadás után 11 este 6 óra, és ezzel véget ért az első nap.

Folytatjuk!

* Felicien Rops, 1833-1898, festő és plakátművész a belgiumi Namur városában született, és a Brüsszeli Egyetemen tanult. Karikaturistaként vált elismertté. Charles Baudelaire-el is megismerkedett röviddel a költő 1864-ben bekövetkezett halála előtt. A költő Rops egész életére hatással volt. Készítette Baudelaire *Les Épaves* című művének a borítóját. Rops műveit irodalmi szimbolizmussal és dekadens irányzattal hozzák kapcsolatba. (Forrás: Wikipedia)

** A festmény 1878-ban készült, amikor Freud 12 éves volt.

*** Buber szerint kapcsolataink világának három köre van: élet-kapcsolat a természettel, az emberekkel és a szellemi lényekkel. Ezekben mind az örök Te-t szólítjuk meg. Forrásom, az angol változat: „For in truth there is a cosmos for man only when the universe becomes a home for him with a holy hearth where he sacrifices; and there is eros for him only when beings become for him images of the eternal, and community with them becomes revelation; and there is logos for him only when he addresses the mystery with works and service of the spirit.” (*I and Thou*)

Gyönyör nyárvégben és szeptemberben sok szép élményben volt része híveinknek, de sajnos veszteségben is bíz velkedett ez az időszak. Emlékezzünk és emlékeztessünk elbb azokra, akik elmentek közülünk, fogyó gyülekezetünkben és életében pótolhatatlan részt hagyva maguk után, nem csak családjaik körében.

Augusztus 31-én Fadgyas Józsefné Szabó Juliana, 68 évet élt hívünkkel búcsúztunk. A Nyugdíjas Klubbeli Dalárdánknak volt lelkes tagja. Szép, csengő hangjával nemcsak a világi fellépéseken ajándékozott meg, hanem templomunkban számos műsorban és rádiós vagy tévés közvetítések során. Erdély szerelmese volt, férjével kétszer is eljött a székelyi találkozóra és körútra. Mindig lélekben és fizikai valóságban is meggyógyult, feltöltődött – vallotta be. Isten adjon neki csendes pihenést!

Kovács Béla, 59 éves testvérünket a darvasi szórványunkban vettünk búcsút szeptember 24-én. Egykori iskolás tanítványom, Béci már korán megkóstolta az árvaság kenyerét, elveszítve édesanyját 15 évvel ezelőtt. Most végképp árva lett, mert édesapját is idejekorán elveszítette. Isten áldja meg a drága szülők emlékét, és adjon a veszteséget szenvedőknek vigasztalást!

Október 7-én Nyéki Sándorné Hajdu Margit, 88 éves testvérünket kísértük utolsó útjára. Tartalmas élet után tért meg teremtőjéhez. Az áldozatos szeretet határozta meg jellemét. Nagy veszteségek érték életében, elveszítette két felnőtt gyermekét, majd férjét is, de hite, reménye megtartotta, és engedte tovább küzdeni. Emléke legyen áldott!

Október 15-én Tóth István búcsúszertartását végeztük, aki 76 évet élt. A kenyérkereset, mint oly sok alföldi embert, elvitte messze, de mindig visszavágyott szülőfalujába. Annak idején szüleit ápolni visszatelepedett két és fél évtizedre, de a haláluk után (közben elveszítette feleségét is) újra elhagyta városunkat. Tápióbicskei otthonából is visszavágyott nehéz betegsége alatt megpihenni a szülők és felesége mellé. Legyen békés nyugodalma!

Október 19-én Csák István, 69 évet élt testvérünket adtuk át az örökkévalóságnak. Kedves presbiterünk, Kovácsné Csák Irmuska veszítette el édesapját. Váratlanul jött a betegség, de még váratlanabban a gyors elmúlás, fél év alatt adta fel a munkabíró szervezet a küzdelmet. Búcsúztatásán a nagyszámú rokonság, ismerős, barát, az önkormányzat (ahol Irmuska számviteli főfeladóként dolgozik hosszú ideje) róttale kegyeletét, nyilvánította ki együttérzését. Felesége, két gyermeke és unokái fájlalják távozását és rízik drága emlékét.

Bár elfogadjuk hitünkkel, meggyőződésünkkel, hogy a Teremtő mindent megtehet, amit akar, de még-

is reménykedünk, hogy megéri további veszteségeket a kis közösségünket.

Az örök bizakodás adott az eltelt időszakban is erőt, kitartást végezni közösségi munkánkat.

Augusztus 31-én megbeszélést folytattunk a Nyír-egyházáról bejelentkezett Br. Horváth-Moón István szerzetessel, a Jeruzsálemi Szent Lázár Katonai és Kórházi Lovagrend káplánjával egy lehetséges gyermekvédelmi szervezetben való együttműködésről. Sajnos, a mi személyi feltételeink hiánya (lelki vezetők, gazdasági-adminisztrátori irányítók stb.), valamint az állami támogatások bizonytalansága miatt nem jöhet létre ilyen megállapodás.

Szeptember 1-jén megérkezett az erdélyi Árkosról testvérgyülekezetünk 17 tagja a szokásossá vált egyhetes, nyárvégi pihenésre. 4-én Székely János lelkes tartotta az istentiszteletet. A hét folyamán sok élménytelis találkozó volt a vendégek és a helyi ismerősök, az Erdélyben járók között. Találkoztunk a város polgármesterével is, amelynek központi témája volt a 2012. március 12-re tervezett ünnepélyes állampolgársági eskütétel az árkosi és a zimándújfalui (Arad megyebeli testvértelepülés) közötti állampolgárok részvételével. A pihenés utolsó napjaiban 45 személyes közös vacsorát szerveztünk.

Szeptember 14. és 15. napjain Kolozsváron folytattuk az új alaptörvény munkálatait.

Szeptember 18-án volt a hittanos évnyitó, amelyről külön élménybeszámoló olvasható lapunkban Kovács Gréta megkonfirmált, békéscsabai középiskolás diák tollából.

Szeptember 25-én úrvacsorás istentiszteleteket tartottunk az úr Hálaadás alkalmából itthon, a helyi Hajnal István Idősek Otthonában és Gyulán, a Pándy Kálmán Megyei Kórház ökömenikus káplánjában. A szép napon az alig 150 lelkes gyülekezetünk 47 tagja élt úrvacsorával, így hálálva meg Istenünknek minden adományát, amiben részesített eddig.

Szeptember 29-én Gyomaendrődön mintegy 350 résztvevő jelenlétében köszöntöttük a jelenlévőket az Idősek Világnapja alkalmából. Dalárdánk műsort mutatott be.

Október 1-jén Budapesten tartottuk az Egyházkerületi Képviselőtanács idei, második rendes ülését, amelyen nagy horderejű döntéseket (ingatlanügyeinkben) hozott a testület.

Október 6-án élményt keltő megemlékezés volt a városban és templomunkban, mindkét helyen koszorúzással, amelyről Kovácsné Csák Irmuska presbiterasszony számol be.

Október 15-én dalárdistáink Derecskén, az Idősek Világnapja alkalmából szervezett rendezvényen vettek részt, ahol szólóénekeinkkel együtt tartalmas

m sorral szerepeltek.

Október 16-án városunkba látogatott Bőjte Csaba szerzetes, a Szent Ferenc Alapítvány vezetője, aki délelőtt a katolikus kápolnában misézett. Délután a református templomban értékes hangversenyen vettünk részt a Polgári Egyesület szervezésében. A bevétel nagyobb részéből a gyermekek számára játszótér készül, és segítséget nyújtunk Bőjte árváinak is.

Október 23-án újra a mi templomunkban nagyszabású emlékünnepe volt. Ökumenikus szertartáson vettünk részt és mutatkozott be a református gyülekezet új lelkesítője, valamint a katolikusok új plébánosa is. A helyi és megyei önkormányzat is képviseltette magát. Az alkalomhoz illő beszédek, versek, énekek hangzottak el. Az istentisztelet után koszorúzás volt a templomkertbeli emlékműnél és az unitárius mártír újságíró, Gimes Miklós emléktáblájánál. A

déleltti emlékezés után 50 személyes „megbékélési ebéd” volt, ami már 10 éve hagyomány gyülekezetünkben. Az ebédet az egyházközség híveinek és a helyi Vadásztársaság adományából készítettük az egyházkerületi központunk támogatásával.

Október 30-án, a Reformáció Napja alkalmából tartott istentiszteleten hittanosaink és felnőttek a reformációt és annak szellemét megidéző verseket, hittvalló énekeket adták el.

November 1-jén megtartottuk szokásos megemlékezéseinket a Halottak Napja alkalmából.

Az őszi emlékezések, rendezvények sora folytatódik, amihez Isten segítségét kérjük, és reméljük továbbra is a híveink hozzáállását, hogy szép legyen megérkezésünk adventbe.

Balázs László

Emlékezések sodrában

Városunkban – függetlenül a politikai berendezkedéstől – a rendszerváltás után minden évben megemlékezünk az aradi 13 vértanúról október 6-án. Kisebbségi vagy nagyobb közösség mindig megjelent a megemlékezéseken, attól függően, hogy éppen milyen oldal volt hatalmon.

1999-ben a forradalom és sza-

badságharc 150. évfordulóján megszületett templomkertünkben (lelkészünk „építette”) a második emlékmű az aradi vértanúink emlékére. Az avató ünnepség nagyon mozgalmas volt, mert a lelkész Csurka István MIÉP-es író-politikust hívta meg emlékbeszédet tartani. Csak úgy váltották egymást az újságírók, tévé- és rádióriportere-

rek megkérdezni Csurka Istvánt és a lelkészt az emlékmű állításáról.

A MIÉP-es vezető azért is faggatták, mert a parlamentben éppen akkortájt mondta el, hogy a főváros akkori első embere nem volt az a nagy osztályharcos, ahogy állítja magáról és róla a tábor.

Nos, az emlékezés emelkedettségét nem befolyásolta ez a politikai hangulat, mert meghatározó volt, amikor elismerő szavakkal az író megfeleltén ki tudta fejezni, hogy vidéken (nem csak a városokban), sőt országsszerte is nagyon kevés emlékmű van az aradi vértanúkról, és íme, egy kis unitárius gyülekezet elkezdett egy olyan folyamatot, aminek talán lesz folytatása.

Azóta sincs ilyen emlékmű a városunkban még. De mi állítottunk a honfoglalás, az 1956-os forradalom, a trianoni gyászos diktátum emlékére, az erdélyiekkel való barátság, testvérkapcsolat emlékére kopjafákat, kiből készült emlékműveket, készítettünk nemzeti zászlót, erdélyi zászlót, egyházi zászlót és címeres gyülekezeti zászlót is, és több márványemléktáblát (II. világháború hőseink, Bartók Béla, Orbán Balázs, Wass Albert, Dávid Ferenc, a templom- és toronyépítés 100. évfordulójára). Nemzeti egyházunk küldetésének tartjuk az ilyen emlékezések alkalmait, hogy erősítsenek ne csak vallásos hitünkben,

Balázs László emlékbeszéde a templomban

hanem magyar öntudatunkban is.

Ennek jegyében gy Itünk össze október 6-án délután 5 órakor a város központjában emlékezni. Az ot-tani emlékbeszéd elhangzása (Nagy László szeghalmi múzeum-igazgató tartotta) és e sorok írójának versolvasása után elhelyeztük

virágainkat az 1848-as emlékoszlopnál. Közben már a templomunk harangja hívta az emlékeztet.

A város alpolgármesterasszonya vezetésével híveink mellett többen megjelentek. Lelkésünk és H se József katolikus plébános emlékeztek igehirdetéssel. E sorok

írója, Simonné Bagdi Erzsébet és Kovácsné Czeglédi Tünde (képvisel), mindannyian presbiterek, verseket olvastak. A dalárdánk a lelkészházaspár vezetésével hittvalló énekeket adott el.

A himnuszok elhangzása után kimentünk a templomkertbe, ahol virágdíszbe öltöztettük a már említett, 1999-ben állított emlékoszlopot, amelyen fekete zászlót lengetett a szell.

Jó volt emlékezni, arra gondolni, hogy újabb erőforrás lesz az október 23-i emlékezés is, amelyik szintén ökumenikus lesz. A templomunkban tartjuk és megkoszorúzzuk az 1956-os emlékművet a forradalom 55. évfordulóján, valamint az 1958-ban kivégzett unitárius mártír újságíró, Gimes Miklós emléktábláját.

*Kovácsné Csák Irma
presbiterasszony*

Balázi László és Bánsághy Sándor gondnok koszorúzik az 1848-as városi emlékműnél

Hittanos évnyitó

2011. szeptember 18-án vasárnap elkezdődött a hittanosok új tanéve gyermek-istentisztelettel és szeretetvendégséggel. A szolgálatot kis fehér templomunkban Korcsok Klára és kistestvére, Andris helyett a Korcsok család vendége, Niki végezte a Kisbiblia alapján készített „forgatókönyv” szerint.

Meghallgattuk a szentírás hozzánk szóló üzenetét Mózes első könyve hatodik, hetedik és nyolcadik részéből, a vízözönről szóló legendát. Megerősítettük meggyőződésünkben, hogy a legendákat azért mesélik az idők, hogy a fiatalok tanuljanak belőlük. Érdekes felvetődött kérdés a következő volt: Mi a legokosabb, amit életének minden helyzetében megtehet az ember? Egy régi bölcsesség szerint: „Segíts magadon, s Isten is megsegít!”

Ez így tanévkezdéskor is megszívlelendő, hiszen értelmezve: Isten nem dolgozik senki helyett, de segít törekvései elérésében. A gyermekek különböző iskolákban év elején eltervezik, hogy mit szeretnének elérni ebben a tanévben, mi a kitűzött céljuk. Ehhez Istent is segítséget kell kérni, mert meghallgatja imába foglalt kéréseinket mindenkor.

A vasárnap délutáni szeretetvendégség természetesen első sorban a gyermekek számára izgalom, de a felnőttek is nagyon várták. Készültek finomabbnál-finomabb süteményekkel, Marika papné pedig mindig hozza az ízletes teát. Most is a sok felajánlott tombolatárgytól, édességtől roskadoztak az asztalok. Élményekkel indulhatunk iskoláinkba és várhatjuk a következő gyermek-istentiszteletet és szeretetvendégséget. Köszönet Mindenkinék!

*Kovácsné Gréta Tünde
békéscsabai középiskolás diák*

Tisztelgés egy unitárius püspök szobra előtt

A Lakitelek Népf iskola Keresztény Panteonjában hat mártír püspök szobra áll, akik a történelmi egyházak kimagasló személyiségei. A panteonba térve balról az első szobor Józán Miklóssé, a Magyar Unitárius Egyház egyesít püspökéé. Ferencz József kolozsvári unitárius püspök azzal a feladattal küldte Budapestre Józán Miklóst, hogy szervezze és erősítse meg az Erdélyen kívüli unitárius gyülekezetet. 1902-ben első lépésben a Duna-Tisza menti egyházkörnek. A tragikus trianoni döntés után az elszakadt magyarországi unitárius püspöki helynökség vezetője. Templomot épít, tanít, közösségeket alapít és szervez. Sokoldalú munkásságával, közéleti súlyával növelte az unitárius egyház történelmi tekintélyét.

Miután 1940 szeptemberében Erdély egy része visszatért Magyarországhoz a két unitárius egyházrész egyesült. 1941-ben Kolozsváron Józán Miklóst püspökké választották.

A Balázs Ferenc népf iskolai Kollégiumi foglalkozásán Lezsák Sándor elnök, Bőjte Csaba ferences szerzetes és Felhős Szabolcs, a Balázs Ferenc Beregi Népf iskola titkára tiszteletüket tették az egyesít unitárius püspök szobra előtt.

Megemlékezések

A beregi pünkösdi sokadalom ez évi ünnepségén Bakos Kiss Károly beregszászi költő atyámfia Kriza János unitárius püspök születésének 200. évfordulója alkalmából méltatta a néprajzgyjt tudóst, kitért a magyar nyelvben betöltött szerepére, beszélt az erdélyi reformnemzedék kiemelkedő személyiségéről.

volt a népies költészet megteremtője, az unitárius egyház újjászervezője és a székely népköltészet gyjtője.

Felhős Szabolcs a beregi unitárius szórványgondnok a nyári ifjúsági összejövetelen a 150 éve született hindu unitárius, Tagore költő szellemi örökségének hatását méltatta a beregi cigány fiataloknak. Az ismertetés után Tagore verseiből és írásaiból olvastak fel.

Szalóczy Béla prédikátor a helyi tudástár fontosságáról beszélt. Fontos, hogy a beregi cigányságról begyjtősek a tudnivalókat. Az ősi mesterségeikről: kosár- és gyékényfonás, vályogvetés, fafaragás; szokásaikról és hagyományaikról. Ezt a munkát a Balázs Ferenc Beregi Népf iskola égisze alatt végezhetnék.

Felhős Szabolcs

Óbudai megemlékezés 1956-ra

Az idjárás is kegyeibe fogadta az 1956-ra emlékező népes tábort Óbudán. A szépen felújított Szent Péter és Pál F plébánia sekrestyéjének falába vésett első világháborús domborműveltti kis téren került sor a megemlékezésre.

Előbb dr. Khirer Vilmos pápai prelátus, majd Óbuda polgármestere, Bús Balázs tartott ünnepi beszédet. Közben Erdély nagy szülőtte, Wass Albert egy szép versét hallhattuk Benk Péter színművész tolmácsolásában. Az ünnepség záró részében került sor a több, mint 20 koszorú elhelyezésére. A három legnagyobb történelmi egyház (evangélikus, katolikus, református) képviselői együtt rótták le kegyeletüket, majd a pártok és egyéb szervezetek képviselői következtek.

Első ízben helyezte el vörös és fehér rózsákból álló, nemzeti szín szalaggal kötött koszorúját az óbudai unitáriusok képviselőjében Jakab Júlia, dr. Lincz Ernő és dr. Ádám Attila. Az ünnepség első része a szózat hangjaival zárult, majd mindenki meggyújthatta az emlékezés gyertyáját. Az ünnepséget emlékező szentmise követte a F plébánián.

Dr. Ádám Attila

Szovátai templomépít k

Ülök a szovátai templomban, annak felszentelése alkalmából, október 8-án, és jut eszembe „számtalan szebbnél szebb gondolat”. Például ilyenek:

Néhai, boldog emlék dr. Erd János f jegyz szavai, amelyeket 34 ezel tt évvel mondott egy szí, szeptember végi délutánon. „Kászoni József, magát azért nevezem ki bözödújfalvi-k rispataki segédlelkésznek, mert városi ember, és mivel Erd szentgyörgyön közelebb r l tervünk van templomot építeni, magára gondoltam, amit városi emberként meg tud oldani, hiszen Erd szentgyörgy is városi rangot kapott nemrég. Figyeljen odaköltözése alkalmával, mert Erd szentgyörgyön – amit nem téveszthet el – jobbra le kell térnie a f útról, hogy Újfaluba, majd K rispatakra érjen.”

Ezzel megkaptam a kinevezést igazoló papíromat, és el ször gondolatban, majd pár nappal kés bb egy kolozsvári autótulajdonos barátommal ténylegesen is útnak eredtünk. Marosvásárhelyt elhagyva egyik két helyen érdekl dtünk, hogy mennyi van még hátra Szentgyörgyig, amit a kérdezettek udvariasan megmondtak. Az egyre szaporodó es cseppek, no meg a novemberi korai este és Erd szentgyörgy akkoriban teljesen provinciális jellege már csak Szovátáról fordított vissza a helyes irányba.

Hát ennyit Erd szentgyörgy városi rangjáról, amit nem lehetett szem el l téveszteni. Nekem ez sikerült.

Rövid két évre szabott ottartózkodásom alatt nekem sem és az utánam következ lelkészeknek sem volt lehet ségük templomot építeni Erd szentgyörgyön. Mindez megadatott pár évvel ezel tt egy törekény fiatalasszonynak, Demeter Erikának, akkori csokfalvi tiszteletes asszonynak, aki nagyszer munkát végzett az erd szentgyörgyi gyülekezetben, és áldásos tevékenysége nyomán mára a „város” egyik gyöngyszeme, dísze a pár évvel ezel tt épített és felszentelt unitárius templom.

Szabó Géza kanonok úr, a Szent István Bazilika vezet lelkésze, akivel hosszú éveken keresztül együtt voltunk vezet tagjai az ötödik kerületi Egyházi Épületekért Közalapítvány Kuratóriumának – mint annak elnöke, én mint pénztárosa – mesélte el egy alkalommal: akkor, amikor vezet lelkészi szolgálatát megkezdte, a Szent István téri templomot körbeállványozták, és húsz éve múltán, mielőtt nyugdíjazták volna, sikerült befejezni a munkálato-

kat, és a templomot a tervek szerint teljesen rendbe tenni.

Mennyi tör dés, mennyi munka egy templom javítása alkalmával! És mennyi bábáskodás, tör dés, összefogás egy még nem létez , de már megálmodott templom felépítése alkalmából. Weöres Sándornak van egy négysorosra, amely így hangzik:

*„Gyermekgyilkos minden szülő,
Aki a nem lévő t létbe rántott.
Te akartad így Atyám,
A Te neved legyen áldott!”*

A nem lévő t rántották létbe Lázár Levente lelkész és dicséretre méltó csapata hosszú, kitartó és áldozatos munka eredményeként. Hallhatták a jelenlév k, Fekete Árpád történész szavait figyelve, hogy az utóbbi évtizedekben Gál Jen t l egészen a jelenlegi lelkészházaspárig napirendi témája volt minden magánbeszélgetésnek, minden egyházközségi tanácsgylésnek, presbiterinek a felépítend templom terve, ügye. Ez sikerült, és ennek a sikernek örvendtünk mindannyian, akik közel r és távolról egybegy l tünk a szép ünnep alkalmából.

Felemel pillanata volt az ünnepi szertartásnak a Bálint Benczédi Ferenc püspök úr által elmondott alkalmi istentisztelet, az emléklapok kiosztása azok részére, akik a szovátai unitárius templomépítés munkálataiban önzetlenül nyújtottak anyagi és erkölcsi támogatást. (Alulírott hármat vehetett át, a MUE, Balácsi László f jegyz és a saját maga számára.) Mint ahogy jó volt hallgatni azokat a beszámolókat, amelyek részleteiben idézték föl a több évtizedes tervet, munkát, a fiatalok versmondását, a lelkészi köszönt ket az amerikai testvéregyházközségt l egészen a marosköri esperesig.

A zsúfolásig megtelt és úrvacsoravétellel véget ér szép ünnep alkalmával arra gondoltam, hogy bárcsak soha ne lennének kevesebben a szovátai templomban, mint annak felszentelésekor, és sok olyan eseményben legyen része, mint amilyenek a fent nevezett napon együtt örültünk, amelyet együtt töltöttünk.

A közebedre való meghívását a családnak és tagjainak szeretettel köszönöm! Isten adjon fiatal templomépít barátainak sokáig tartó prédikáló jó kedvet, kiváló eredményeket. A külföldr l hazahozott ismereteiket kamatoztassák egyházuk és gyülekezeti tagjaik számára évtizedeken keresztül.

Kászoni-Kövendi József

Kriza János és a kolozsvári Remény köre

Idén emlékezünk meg az unitárius lelkészi, illetve püspöki szolgálata mellett a magyar irodalom és néprajz történetében is meghatározó szerepet játszó Kriza János születésének 200. évfordulójáról.

Írásunk az életm kevéssé ismert fejezetére, az 1830-as évek végén Kolozsvárott, unitárius kollégiumi önképz köri keretek között indult Remény cím folyóíratra hívja fel a figyelmet, amelyben Kriza mellett Jakab Elek és K váry László is rendszeresen publikált.

Kolozsvár jeles helytörténésze, Gaal Györgynek a Helikon cím folyóiratban, 2008-ban megjelent tanulmányából (Diákkörök és –egyesületek a kolozsvári Unitárius Kollégiumban) tudjuk, hogy „az olvasótársaságok, önképz egyletek múltja majd mindegyik híres erdélyi tanintézetben a reformkorig nyúlik vissza. Az akkori hivatalos latin nyelv oktatási rendszerrel szemben e társaságok tették lehetővé az anyanyelvi műveltség megismerését, művelését. Az 1820-as évek végén, a 30-as évek elején létrehozott társaságok rendszerint kéziratos diáklapokat, antológiákat is összeállítottak. E társaságok útján terjedtek a reformkori eszmék az ifjúság körében.” A több mint négy és fél évszázados múltra visszatekintő kolozsvári János Zsigmond Unitárius Kollégiumban az 1829/30-as tanévben alakult meg az első önképz kör, amely Barátság Lánca címmel adott közre kéziratos gyűjteményeket. 1834-ben a kollégium falai között Olvasó Társaságot alapítottak, s ennek lett hivatalos díszkönyve, később rendszeresen megjelenő folyóirata a Remény. Létrehozásában két fiatal, ambiciózus humán értelmiségi, két híres jó barát, Szentiváni Mihály és Kriza János játszott meghatározó szerepet.

A Remény alapítója: Szentiváni Mihály

A tragikusan fiatalon elhunyt Szentiváni Mihály (1813–1842) a marosszéki Nyárad-Gálfalváról került Kolozsvárra; apja főkirálybíró volt a Székelyföldön. Szentiváni unitárius kollégistaként hamarosan az önképz körök társaság irányítója lett. 1834-es országgyűlési tudósításaira sokan felfigyeltek, s fogalmazta meg az erdélyi ifjúság válaszát a pozsonyi Társalkodási Egyesület felhívására. Az osztrák hatóságok folyamatosan figyelték, ezért – hiába szerzett diplomát – sem ügyvédként, sem tanárként nem tudott elhelyezkedni. Gyalogszerrel bejárta egész Erdélyt, majd Kolozsvárra visszatérve irodalmi kört teremtett: a kollégiumi ifjak hetente összegyűltek a lakásán, pedig szigorú kritikusként és szerkesztőként méltatta vagy éppen bírálta a legfrissebb verseket, novellákat, publicisztikákat. Nemcsak Jakab Eleket és K váry Lászlót, de Dózsa Dánielt és Medgyes Lajost is indította el az írói pályán. Szentiváni maga is tehetséges költő volt: a szerelmi líra mellett gyakran foglalkozott közéleti-politikai kérdésekkel. Élete utolsó három évében a népies költészet felé fordult – irodalomtörténészek szerint ebben a műfajban a legprogresszívebb alkotó volt Petőfi előtt. Tipikus alakjai a zsellérek, szolgák, nincstelen parasztlányok, akik a kisemzingségben is képesek megtalálni

ni a maguk szabadságát. Szentiváni váratlan halála mindenkit megrendített: a Pesti Hírlap címlapján közölt nekrológot a szabadságszerető kolozsvári ifjúról.

A fiatal Kriza János költészete

A Szentiváni Mihálynál két évvel idősebb, ugyancsak a Székelyföldről (Nagyajtáról) származó Kriza János az 1830-as évek közepén, a kolozsvári unitárius ifjak önképz körében kötött barátságot Szentivánival. Gondolkodásmódjára, irodalmi munkásságára nagy hatással volt a Németországban töltött két év, ahol többek között Herder és a Grimm-testvérek munkáival ismerkedett. A berlini egyetemről visszatérő Krizát 27 évesen választották meg kolozsvári egyházközségi lelkésszé, s egyúttal teológiai tanárrá is kinevezték. Közben verseket publikált: első költeményei az Athenaeumban, illetve a Reményben jelentek meg, ahol mások kéziratának szerkesztését is vállalta. Az ekkor már elismert irodalomtörténész (későbbi akadémikus), Toldy Ferenc a Figyelmező című lapban „Erdély Kisfaludy Károlyának” nevezve méltatta Krizát, aki azonban barátja, Szentiváni Mihály halála után felhagyott a versírással, s érdeklődése mindinkább a népdalgyűjtés felé fordult. Két évtizedes, következetes és fáradtságos munkájának eredményeképpen jelenthetett meg 1863-ban a Vadrózsák, amely kijelölte helyét a magyar néprajzkutatás legnagyobbjai között.

A fiatal Kriza János költészetét – a Magyar Irodalom Története című enciklopédia megfogalmazása szerint – „kezdetben a természetesség jellemzi: a szentimentális halálhangulatok, reménytelen pesszimizista borúlátók dívatja idején Kriza elkerült minden efféle modoros mondacsínáltságot (...) Verseiben van valami Csokonai-szerű, lágy finomság, gyengéd lebegés; a bánatos szerelem témáit is játékos, kedves humor enyhíti (...) A dal mellett az epigramma volt kedvenc műfaja, mellyel gyakran fejezte ki politikai mondanivalóit. Disztichonos epigrammaiban a reformkori közszellem megújulás-vágyát önti formába, vagy a nemesség szatirikus bírálatára vállalkozik, olykor pedig a zsellérsors reménytelen sanyarúságát verseli meg.”

Népdalaiban már ekkor megmutatkozik a Vadrózsák székelyes-góbéis humora, az erdélyi tájakhoz, a természeti szépségekhez való híres ragaszkodás. Önálló műfaji csoportot alkotnak Kriza katonadalai, amelyekben székely vitézek panaszoznak, hogy nem a nemzetért és a szabadságért, hanem a német császárért kell meghalniuk. Az Erdély vidék az én házam... kezdetű katonadal még ma is szinte himnusz

lehet mindazoknak, akik Barót és környéke szülöttei.

Jakab Elek és K váry László szerepvállalása

A kollégiumi önképz körben indult Remény című folyóirat és díszkönyvek azért is fontosak lehetnek számunkra, mert ebben a szellemi környezetben, Kriza János és Szentiváni Mihály baráti társaságából indult a náluk csaknem egy évtizeddel fiatalabb, kiemelkedő jelentőségű unitárius történész, Szentgericzei Jakab Elek (1820–1897). Pályáját és életművét Gál Kelemen önálló monográfiájában (Jakab Elek élet- és jellemrajza, Kolozsvár, 1938) örökítette meg, és figyelemre méltó Egyed Ákosnak a Jakab Elek emlékére készült válogatáskötethez írt terjedelmes bevezető tanulmánya is (Kriterion, Bukarest, 1986). E források ismeretében elmondható, ha ezúttal csupán Jakab Elek ifjúkorának legfontosabb eseményeit és alkotásait idézzük fel. 1837-ben lett az unitárius kollégium diákja, s ekkor különböző kéziratos újságokat szerkesztett, majd a Reményben kezdte közzé szírirodalmi próbálkozásait. Első sorban hazafias ódákat írt, amelyekben az irodalomtörténészek Kölcsey hatását vélik felfedezni. Szentiváni halála után is felhagyott a költészettel, és az Erdélyi Híradó újságírója lett – nagy feltűnést keltett az Oláhügy című cikksorozata, amelyben nacionalizmustól mentesen, s tisztelettel írt az erdélyi falvakban élő románok nyomorúságos életkörülményeiről. Az 1848–49-es szabadságharcot Bem seregében harcolta végig, ezért internálták, és vidéki levéltárakban kezdte felépíteni kimagasló jelentőségű történelmi életművét.

A Jakabnál egy évvel idősebb történész-akadémikus, Jókai Mór erdélyi útjainak állandó házigazdája, K váry László (1819–1907) is tizenhét évesen került Kolozsvárra, ahol – főleg Brassai Sámuel hatására – érdeklődése a néprajz felé fordult. Miközben a Remény hasábjain verseket és ódákat jelentetett meg, évtizedekkel Orbán Balázs előtt bejárta az egész Székelyföldet. 1842-ben publikált (a cenzúra által megkurtított, de így is igen értékes) Székelyhonról című monográfiája első sorban földrajzi, statisztikai és néprajzi adatokat tartalmaz, de egyúttal Bölöni Farkas Sándor útirajzainak is méltó folytatása. A Remény megszűnése után K váry kétkötetes antológiát adott ki fiatal írók munkáiból, Beszélytár – Erdélyi Szírirodalom címmel. Tüzér-önkéntesként is végharcolta a szabadságharcot, fogságba került, majd Jakabhoz hasonlóan történészként hozott létre maradandó életművet. K váry László egész életében szorosán kötődött az Unitárius Egyházhoz: alma matere, a kolozsvári kollégium felügyelő gondnoka volt, felolvasásokat tartott a Dávid Ferenc Egyletben, de egyháztörténelmi, illetve valláserkölcsei tanulmányokat is írt.

A Remény utóélete

A szabadságharc leverése után az unitárius kollégiumban hamarosan újjászerveződött az Önképz Társulat, s 1853-tól alkalmanként – diákok által másolt, kéziratos formában – a Remény is újra megjelent, majd 1871-ben egy 222 oldalas Remény-emlékkönyvet is kinyomtatottak. 1901-ben az Egyházi Képvise-

tanács hozzájárult ahhoz, hogy a kollégiumi önképz kör felvegye Kriza János nevét. Egy 1913/14-es kollégiumi értesítésből tudjuk, hogy a Remény ebben az időben kéthetente jelent meg, és a szépirodalom mellett tudományos kérdésekkel foglalkozott, olykor iskolai ünnepélyekre is tudósított. A gondosan egybemásolt Remény-évfolyamot a tanév végén bekötve átadták a kollégiumi könyvtárnak. Az önképz kör munkáját ez idő tájt – úgynevezett védnök-tanári minőségben – egyháztörténelmünk olyan jeles alakjai irányították, mint a klasszika-filológus Gálfi László, illetve a jelenleg is használatban lévő Énekeskönyvünket szerkesztő Pálffy Márton. Az első világháború és a trinononi békediktátum után az önképz kör (s így a Remény is) sokáig szüneteltette tevékenységét, s csak Borbély István unitárius irodalomtörténésznek, az Erdélyi Irodalmi Társaság főtitkárának vezetésével indulhatott újra. Később a hatóságok ismét megtiltották a kollégiumi önképz kör tevékenységét, ami a Ferencz József Unitárius Kör keretében folyt tovább. A 20. század első évtizedeiben, diákként a Remény lapjain publikált a későbbi püspökök közül Varga Béla és Kiss Elek, akárcsak Mikó Imre majdani főgondnok, Lakatos István zenetörténész, Gelei József biológiai professzor, Szabédi László költő-esztéta, Ligeti Ernő író-publicista, Borbély Samu matematikus-gépészmérnök és sokan mások. A cikkünk elején említett kolozsvári emléktörténésznek, Gaal Györgynek az 1970-es évek óta sorozatban megjelent tanulmányaiból ma már csaknem teljes képet kaphatunk a folyóirat két világháború közötti történetéről, szerkesztéséről és gondnokságáról.

Az 1930-as évek végéig a Remény kézirással, egyetlen példányban készült, majd 1939 januárjától gépetlített, 1940-től litografálva sokszorosították az egyes füzeteket. Észak-Erdély visszacsatolása után a szerkesztők azt remélték, hogy az önképz kör munkája, s ezáltal a diáklap kiadása is új lendületet kap, de a második világháború és az ezt követő román kommunista diktatúra megghiúsította terveiket. 1968-ban a hatóságok – az akkori átmeneti enyhülés jeleként – megengedték, hogy az Unitárius Egyház nemzetközi részvétellel megünnepelje alapításának 400. évfordulóját, s ugyanekkor az Unitárius Kollégium épületében megkezdte működését állami líceum újra felvehette Brassai Sámuel nevét. Ezt kihasználva az intézmény tanárai – Fiatal Szívvel néven – megalapította a Remény utódlapját, amely 1979-ig jelent meg. Újabb évtizedes kényszerszünet következett, majd 1992-ben, a Brassai Sámuel Líceum Kriza János Önképz Körének lapjaként indult útjára a hányatott sorsú, de az unitárius emléktörténetben mégis fontos szerepet játszó Remény legújabb folyama.

Retkes Attila

Új munkatársunk Budapesten született 1972. július 18-án. Magyar zenetörténész, közgazdász, kulturális szakember, politikus. 2009–2010 között a Szabad Demokraták Szövetsége elnöke volt.

József Gábor okl. vegyész mérnök

Gazdag szakmai életút és példás családi háttér, amit maga mögött hagyott József Gábor, a MOL nyugalmazott ügyvezető igazgatója, unitárius közösségünk 2011. szeptember 11-én eltávozott tagja. Példája, szorgalma, család- és szülő-tisztelete iránymutató és példa érték.

József Gábor 1937-ben született Dicsőszentmártonban, a magyarság által lakott romániai terület egyik ipari kisvárosában. Édesapja felmenői több generáció óta éltek itt, lelkesként, tanítónaként, tisztviselőként; harmóniában az etnikailag sokrétű lakosság minden nemzetiségével. Édesapja, József Dénes a helyi földgáz alapú nitrogén-m trágya gyárban vezetett volt, és itt alapított családot, tervezte meg annak jövőjét. Az európai nagypolitika eseményei azonban áthúzták számításait: 1940-ben a román-magyar határrendezés sérelmének hatására munkaadói a gyár magyar vezetőinek felmondtak, és családjukkal együtt áttelepítették ket Magyarországra. Édesapja Ajkán jutott álláshoz, az akkor létező Timföldgyár és Alumíniumkohó Vállalatnál, ahol megbecsült bérosztály vezetőként dolgozott 1968-as évi nyugdíjazásáig, a belépőjén a sorrendiségre utaló 1-es törzsszámot viselve. Édesanyját, Gizellát szintén a Timföldgyár és Alumíniumkohó Vállalat alkalmazta adminisztratív munkakörben. Három éven keresztül volt a kétgyermekes család eltartója, mivel 1956-1948 közötti éveket az apa orosz hadifogásiban töltötte.

József Gábor mindvégig hálával emlékezett vissza az iskolás évekre és édesanyjára, miszerint a tanulás kötelességére és érdekességére édesanyja vezette rá, akinek irodalmi méltóság és jellemformáló hatása haláláig egész életútját meghatározta.

Az általános iskolát Gábor a Pápai Református Kollégiumban és az ajkai általános iskolában végezte, majd szülei 1951-ben a Veszprémi Vegyipari Technikumba írták be azon szándékkal, hogy mielőbb önálló keresetre alkalmas végzettséget szerezhessen. Az iskolaválasztás szerencsésnek bizonyult: mindvégig kitűnő tanuló volt, országos tanulmányi versenyt nyert, és felvételi nélkül jutott a Veszprémi Vegyipari Egyetemre, ahol kitüntetéses diplomával szerezte meg vegyész mérnöki diplomáját.

Az egyetemet követően, 1960 és 1985 között 25 évet az olajipar almásfüzötti és tiszaujvárosi finomítóiban dolgozott termelésvezetői és fejlesztési feladatokon. Munkájával az olajfinomítás technikai színvonalának emeléséhez és a hazai forgalomban kapható olajtermékek nemzetközi színvonalra történő emeléséhez járult hozzá. Ebben az időszakban a legfontosabb munkája a tiszaujvárosi Tiszai K olajfinomító (TIFO) gyártelep zöldségberuházásának tervezetése és megvalósítása volt, amely szakmai pályája csúcsteljesítményének tekinthető. Szakmai teljesítményvonalán a TIFO létrehozásánál az új koncepció megfogalmazását szakmai pályafutásának egyik nagy sikerelményének tekintette. A TIFO-nál, édesapja ajkai szerepvállalásához hasonlóan, Gábor is az 1-es törzsszámot viselte.

A tiszaujvárosi évek alatt, 1985-ben pályázaton elnyerte az Országos Kőolaj és Gázipari Tröszt szakmai vezérigazgató helyettesi munkakörét, és családjával Budapestre költözött. Trösztirányító és felügyeleti tevékenysége a kőolajfeldolgozásra, a kereskedelemre, továbbá a gázszolgáltatásra terjedt ki, öt éven keresztül. Ez alatt az olajipari energetikai kapcsolatok, a liberalizált piacgazdaság kialakítása és a külföldi tőkévonzást ösztönző környezet kialakítása érdekében látta el munkaköréhez tartozó feladatokat. Részt vett a magyar olajipar privatizációjának előkészítésében és a MOL 1991-es megalakításában: legnagyobb léptékű feladatának ezt a munkát, a magyar olajipar szervezeti reformjában történő közreműködését tekintette, amely nemzetgazdasági mértékű projektként valósult meg éppen húsz évvel ezelőtt. 1991 és 1995 között a MOL ügyvezető igazgatói munkakörét töltötte be. Ebben az időszakban főleg nemzetközi kapcsolatokon és kapcsolatépítésen, valamint a MOL mai arculatát meghatározó PR munkákon dolgozott.

1995 februárjában, a vállalat részéről történő felmondással vált meg 35 éves olajipari munkaviszonyától és ment nyugdíjba. Korábbi megbízatásából eredően a Kőolaj Világkongresszusok Magyar Nemzeti Bizottsága titkári teendőit, valamint a Magyar Kémikusok Egyesülete Ásványolaj és Petrolkémiai Szakosztályának

tisztét még két további évig ellátta. Gábor tevékenysége nemzetközi méret volt, országhatáron kívül is jól ismerték nevét az olajiparban. Nemzetközi világméret szakmai konferenciák eladója, társ-el adója és meghívott vendége volt hosszú időn keresztül. Angol tudását kisgyermek ágyánál ülve szerezte meg, mintegy 10 évvel az egyetem után.

Visszaemlékezéseiben mindig csapatjátékosnak tartotta magát, környezetével való kapcsolatában is erre törekedett. Nyugdíjas éveiben, volt osztálytársaival és tanáraival történt találkozások alkalmával mindvégig azt vallotta, hogy jelent sebb sikereinek titka a csapatmunkában és a folyamatos továbbtanulásban rejlik.

Nyugdíjas éveiben tért vissza Tatára, a fiatalkori itt töltött szép emlékek hatására. 2000-től a tatái otthonában visszavonultan töltötte idejét feleségével és a hétvégéken találkozott családjával. Tatán visszatért régi kedvenc hobbijához, a horgászáshoz, aktívan látogatta és népszerűsítette Tata város kulturális és művészeti eseményeit, valamint a helyi református közösség programjait látogatta, amíg egészsége engedte.

Életpályájának eseményei menetrendszerűen következtek be, beleértve a családi szférát is. Felesége, Márta tanítónő, a család motorja. Fia, Ákos vegyész mérnök, a MOL alkalmazottja. Le-

ánya, Anita középiskolai angol szakos tanár, jelenleg Norvégiában él.

Nyugdíjas éveiben mindvégig ápolta és tartotta a kapcsolatot középiskolás osztálytársaival és egyetemi évfolyamtársaival. Lételeme volt az utazás és természetben töltött szabadidő. Halála előtt, pont egy évvel korábban, vehette át aranydiplomáját a veszprémi Pannon Egyetemen.

Gábor leginkább a zenében vált nyitottá a művészetek iránt. Egyetemi éveinek megkezdéséig hegedülni tanult. Édesapjával és testvérével, Dénessel tizenévesen együtt játszott az ajkai városi zenekarban, egyetemi éve alatt pedig Veszprém Város Ének- és Zenekarának tagjaként hegedült. Miután kikerült az üzleti életbe, megfelelő inspiráló környezet hiányában hagyta abba a zenélést, de a zene szeretetét mindvégig megőrizte. A zene mellett a sport területén a tenisz volt fiatalkori szenvedélye. Ennek kapcsán a veszprémi tudományos intézmények megyei bajnokságában játszó csapatában vállalt tagsága és szereplése említésre méltó.

Élete során mindvégig arra kereste a választ, hogy jól gazdálkodik-e a folyamatosan megszerzett szellemi gyarapodással és milyen módon szegíthet társává a kreativitás. Élete és munkássága mindnyájunk számára példa érték!

Dr. József Ákos

Szabó Lőrinc

Meglepetések

I. Gyanútlan vers október 15-én

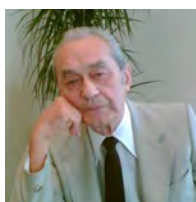
*Szájon csókol a pillanat,
másik kést üt a szivedig,
a harmadik halk telehold,
szív rózsája a negyedik,
van tömör-édes, mint a méz,
van lángvető csipkebokor,
van, mely egy elnémult világ,
van, mely kurjongat, mint a bor,
van, melyet észre sem veszünk,
hallhatatlan, sóvár zene,
van mindenüttjelenvaló,
van szétvivő mindenfele,
ez tűz, mely Földet nyal körül,
az egy katicát tapos el,
van gyermekkorba kérdező,
van, mely Afrikából felel,
van, melyben villájával az
ördög felszúr a föld alól,
van atomgáz, bombahalál —
s van legvégső csömör, mely oly
bambán, szeliden néz, olyan
öklendtetőn és kedvesen,
mint kifliből a svábbogár,
mint kolbászból a birkaszem.*

II. Egy hét múlva

*Rá egy hét: pár óra alatt
felnyüzsgött az országnyi Boly:
a dermedt Dávid talpraállt
s ledőlt a Góliát-szobor.
Sipkákra bimbó nyílt! magyar!
Parittyva benzint röpiett.
„Hacaca!” — szólt a rádió.
Éheztek a becsületet.
Szabadság, itt hordozta hős
zászlaidat az ifjuság!
S a sírt, melyből nép lép ki, már
ámúlva nézte a világ.
Tíz nap szabadság? Tizenegy!
Csók, szívre, minden pillanat!
És nem volt többé szégyen az,
hogy a magyar nép fia vagy.
Tíz nap szabadság? Tizenegy!
Terv forrt; gyúlt, égett minden agy.
Lombikban feszült a jövőnk.
S temettük a halottakat.
Ablakunk mind fény, gyertyaláng!
Aztán már settengő gyanuk.
Még egy éj. S Budapest köré
vashernyók gyűrűje szorult.*

III. December közepe

*Aztán jajdült a hajnal és
reggelre ránkvirradt az est.
A Tizezertalpú tiport
s tótágast táncolt a Groteszk:
Ambrus WC-ről, vizavi
akna jött és ágyúgolyó, —
ágy mellől szekrény s fal kiment!
„Gimbelem”, szólt a rádió.
És Valami tanácskozott
és aztán Ugyanaz, megint,
és züllött, körben, minden a
Föld züllött szokása szerint;
s a talpak jártak. Nem tudom,
már nem tudom, hogy volt s mi lett.
Már nem tudom. De teltek a
napok s az évhosszú hetek:
hallottuk, Ausztriába hogy
húzták a deportált Dunát
s gyárakban ma is puskatüz
ajánlotta a hacacát...
De csak szájon csókol a perc
s jó remény némítja a jajt:
Nem! Rabok tovább nem leszünk!
És: Isten áldd meg a magyart!*

A rovatcímet leleményesen találta ki a szerkesztő – valószínűleg a kedves Bródy dal sugallatára. De csakugyan mindnyájunknak (főleg a magamfajta senior-koriúaknak) tele van vitrinünk, szekrényfiókunk, asztali rekeszünk évtizedek folyamán felgyűlt, féltve őrzött apró emléktárgyakkal. És ami hab a tortán: tudatunk is tárol egy csomó emlékcserépet az elillant évek szőlőhegyén. Egy ilyen bájos kis sztorit eleveníték fel abból az időből, melyre oly szívesen szoktuk sóhajtván mondani, hogy „szép gyermekkor, jöjj vissza egy szóra...”

Amikor olaj folydogált a Székelyföldön...

Nyolc-tízéves lehettem, amikor Apám megvált a homoródszentpáli Hangya Szövetkezet vezetését l és saját boltot nyitott Homoródbásfalván az 1930-as évek közepén. Akkoriban (hihetetlen!?) lük-tet élet jellemezte ezt az eldugott unitárius kis községet, s a f szerüzlet nemcsak vásárolni vonzotta a falu népét, hanem traccsolásra is, bár ezen a téren csak második dobogós helyünk vala a kocsma (korcsoma) mögött.

Nos, hát akkoriban se vízvezeték, se villany nem létezett Abásfalván; az emberek petróleumlámpákkal világítottak házban, pajtában, mindenütt. Édes jó Apám boltja természetesen tartott, árult fotogénnek is becézett petróleumot, amir l persze akkoriban nem tudtuk, hogy k olajból lepárolt, világításra használatos szénhidrogén... A lényeg, hogy kellett a világítóolaj, magyarul a petróleum, és vitték is az emberek, mint a cukrot.

Egy húsvét ünnepe el tti napon – az es s id elle-nére – különösen forgalmas, tarka képet mutatott a kis f szerüzlet. Én a bolti létra legfels fokán ülve, Anyám sütötte hatalmas karéj kenyeret majszolva figyeltem a zajló mikrovilágot. És azt, hogyan fogy a helyiség sarkában tárolt tartályból a „fotogén”, ami nem csoda, hisz s r n mérték-mérték, adagolták a Népnek a világításra szolgáló „olajat”. Ám egyszer csak megszólalt Apukám: „Fiam, menj és ereszd teli

a másik tartályt az udvaron lev hordóból”.

Merthogy kint az udvaron lév állványra helyezve állt mindig egy tele hordó csapra verve, alatta-mellette pedig egy körülbelül 15-20 literes üres tartály. Én odaigazítottam az edényt, kinyitottam a csapot (hadd folyjon csendesen a drága ned), és mint aki jól végezte dolgát, visszatértem a boltba és visszamásztam az említett létra tetejére, tovább majszolni kenyeremet.

Észrevétlenül telt-múlt az id , mígnem egyszer csak hallom félfüllel: „Ákos úr, nem eresztett ki valamit a kapun?” Majd egy másik hang: „L rincz úr, nem magától jön valami olajféle az úton?”

Ezeket l és a hasonló kérdez sködéseket l esett le nálam a „tantusz”: Úristen, megfeledeztem a hordóról, a nyitott csapról, mindenr l...

Mivel a f úton laktunk (a bolt is a családi házban m ködött) – ahonnan lejt s út vezetett a falu közepén folyó Homoródig – érthet , hogy csapadéktól csorgó csermelyek vitték lefelé a szivárványos petróleumot is. S ezt a ritka jelenséget észlelték, jelezték a csodálkozó jámbor emberek...

Jóapám hiába rohant a helyszínre menteni a menthet t: a hordóban alig maradt pár liter petrol.

Én rettenetesen éreztem magam! (Ó Búbánat, Kesser ség!) A bocsánatkérés dadogósan sikerült, s a büntetés nem maradt el. A korholáson kívül utasítást kaptam, hogy a szemerkél es ellenére azonnal induljak gyalogosan az 1-2 kilométerre fekv Keményfalvára nagymamához, elvinni neki egy csomagot, és elhozni t le egy másikat.

B ntudattal, szepeg sen vágtam neki az útnak, s az alkonyatban fürd táj látványa sem vigasztalt. Csak a lépésmez, amivel nagymama megkínált ódon bútorzatú szobájában, melyben illatoztak a violák...

Abásfalva (1913 el tt Homoródbásfalva) Székelyudvarhelyt l 11 km-re, délre a Nagy-Homoród völgyében fekszik. Még 2007-ben is Homoródbásfalvának nevezik. A hagyomány szerint a közeli Homoródszentmárton papjai (abbéi) telepítették a falut id közben elmagyarosodott fogarasi román pásztorokkal. 1910-ben 486 magyar lakosa volt, 1992-ben 393. Unitárius temploma 1879-ben épült. (Wikipédia)

200 évvel ezel tt, 1811-ben hunyt el Lázár István unitárius püspök (1742-1811).

Torockón született, apja Mihály, anyja Pozsgai Anna. El bb Torockón, majd Kolozsváron tanult. Tanulmányait 1786-ban fejezte be. Ez évben Toroczkai Gábor a jobbágyságból fölszabadította, és Marosvásárhelyen jogot tanult. 1771-ben akadémitának jelölték. Tanulmányait Bécsben, Amsterdamban és Leydenben folytatta, ahol doktorátust szerzett. volt az utolsó Hollandiában tanult unitárius ifjú. 1776. június 23-án értékes könyvgy jteménnyel érkezett haza. Itthon megn sült, Szemeriai Jó Sámuel özvegyét vette feleségül. 1784-ben a kolozsvári kollégium igazgatójának választották, 1786-ban pedig a nagyajtai zsinat az egyház élére állította. Igazgatói és püspöki működése alatt kétszer fordult meg Bécsben az egyház ügyeinek intézése érdekében: 1792-ben és 1800-ban. Ekkor nyert el a nemesi rangot is.

Lázár István idejében sok építkezés történt. Felépül a kollégium, a templom és a székelykeresztúri gimnázium. Megszervezte az ötödik tanári állást, és rendezte a tanári fizetéseket. 1778-ban hívták életre a főtanács jogkört szabályozó ún. „marosvásárhelyi konsistoriumot” és különválasztották a püspöki és az igazgatói állást.

Ismert munkái: „Kísérlet a filozófia századának különböző áramlásainak ledöntésére” (1775), „Logika” (1782), és „Metafizika” (1784). 1777-b l fenmaradt Gyulai László ötvös céhmester fölött mondott halotti beszéde.

110 évvel ezel tt, 1901. október 24-én született Balázs Ferenc erdélyi magyar író, költ , unitárius lelkész (Kolozsvár - †Torda, 1937. május 22.)

Apja postatisztvisel volt. Középiskolai tanulmányait a kolozsvári unitárius kollégiumban végezte, ahol a Kriza János Önképz körben és a Remény cím diáklapban jelentkezett els írásaival. Gépészmérnöknek készült, de egy fiatalkori tüd fert zés gyógyítására az orvos falusi leveg t ajánlott. Így terel dött figyelme a falu felé, ahol akkor az értelmiségi számára csak a gazdatiszti és a papi állás kínálkozott. „Jobb a falu szolgája lenni, mint a grófé” – írja kés bb, s ezzel a megfontolással iratkozik be az unitárius teológiára.

Papnövendék korában megteremt je volt a Tizenegyek antológiájának, itt Jancsó Béla, Kacsó Sándor, Kemény János, Tamási Áron oldalán jelentkezett. Az erdélyiségr l és székely mitológiáról írt tanulmánya a csoport eszmei és m véseti hitvallása.

Egyházi ösztöndíjjal az angliai Oxfordban és az Egyesült Államok-beli Berkeleyben négy évig (1923-27) tanulmányokat folytatott. Amerikában mint egy békekaraván tagja el adásokat tartott, hangversenyeket rendezett, agitált és írt angol nyelven. Ázsián át tért haza Kolozsvárra, beutazva Japánt, Kína egy részét, Indiát és Palesztinát.

Föld körüli vándorútjáról írta Bejárom a kerek világot (1923-1928) cím munkáját. A szokványos útleírásoktól eltér en azt mondja el, hogyan talált önmagára és dolgozta ki – három földrész országait megismerve – egy új társadalom tervét, mely tagadása az ipari kapitalizmusnak és leginkább Rabindranath Tagore elgondolásaihoz igazodik, akivel, valamint Gandhival, err l személyesen is beszélgetett.

Hazatérése után bennlakási felügyel lett a székelykeresztúri unitárius f gimnáziumban. Amellett ifjúsági konferenciákat rendezett, megindította a Kévekötés cím ifjúsági lapot, egyik alapítója volt az Erdélyi Fialok cím f iskolás lapnak. Ugyanakkor a Korunkban is cikkei jelentek meg, és a Falvak Népe terjesztéséért egyházi f hatósága eljárást indított ellene. Igazi munkaterületét azonban Mészkn nyerte el, ahol 1930-ban megkezdte lelkészi m kódését.

Itt kezdett hozzá négyéves falufejleszt tervének megvalósításához, a dániai szövetkezeti falvak mintájára. A községet, aztán az egész vidéket, függetleníteni akarta a világpiactól, s a falusi életformát propagálta, amelyben az emberek – szerinte – nem válnak egyoldalúvá, hanem ráatalálnak a természet és a társadalom összhangjára.

Gazdasági tervei a világválság idején összeomlottak, de közben mégis megújult egy kis falu, virágzott a népf iskola, m ködött a színjátszó csoport és a dalárda. Ifjúsági daloskönyvet állított össze (Szent-Iványi Sándorral és Mikó Imrével, Kolozsvár 1931). 1932-t l részt vett a marosvécsi helikoni találkozókön; 1933-ban itt az 1932. év erdélyi magyar irodalmáról tartott el adást, kés bb az javaslatára kezdett foglalkozni az íróközösség egy népm vel könyvsorozat problémáival. Szövetkezeti elgondolásait Aranyosszéki tervek (Torda, 1933) cím röpiratában írta le. Ezek a tervek részben valósággá váltak, amikor megalakította a Vidékfejleszt Szövetkezetet. Csak mid n a tüd baj ismét leveri a lábáról, ér rá A rög alatt (Torda 1936) cím emlékiratában vallomást tenni világ körüli útja óta végzett munkáiról, kudarcairól és az „álmok szalmájáról”, amelyet nem sz nt meg csépelni. „Lenni kevesek megértettje, többek kovásza, sokak testében tövis” – foglalja össze népnevel erkölcsanát.

Tordára vitték gyógyulni, kislányát elkülönítik t le, dán származású amerikai felesége, Frederiksen Kriszti, nem egy cikkének társszerze ápolja. Beteggyáiban fejezi be Zöld árvíz cím regényét (Kolozsvár 1936), amelyben megírja egy vidéki értelmiségi tragikus küzdelmét az elsodort faluban. Országos részvét mellett temették el Mészkn. Az Erdélyi Helikonban Tamási Áron búcsúztatta, a Korunkban Gaál Gábor ezt írja róla: „Az emberség, a tisztaság volt példadó benne.” (Forrás: Wikipedia)

